

જૈન તત્ત્વજ્ઞાન તથા આચારને
સુદર સરવ શૈલીએ રજૂ કરતી

જૈન શિક્ષાવલી

પ્રથમ શ્રેણીનાં ૧૨ પુસ્તકો

- ૧ જીવનનું ધ્યેય
- ૨ પરમપદના સાધનો
- ૩ ઇષ્ટદેવની ઉપાસના
- ૪ મદ્દગુન્નમેવા
- ૫ આદર્શ ગૃહસ્થ
- ૬ આદર્શ સાધુ
- ૭ નિયમો શા માટે ?
- ૮ તપની મહત્તા
- ૯ મન્નસાધન
- ૧૦ યોગાભ્યાસ
- ૧૧ વિશ્વશાનિ
- ૧૨ મહાસત્યાના સૂત્રો

શ્રેણીનું મૂલ્ય રૂા ૧-૦૦ પોસ્ટેજ ૧-૦૦ અલગ
માત્ર ગણતરીની નકલો જ બાકી રહી છે, માટે તમારી
નકલ આજે જ મેળવી લો તથા હવે પછી પ્રગટ થનારી
બીજી શ્રેણીના ગ્રાહક બનો

નોંધ -આગામી નિમષેને હોડે આખી શ્રેણીનું શુદ્ધિપત્રક આપ્યું છે,
તે પ્રમાણે સુધારો કરી પુસ્તકોનો ઉપયોગ કરવા નિનતિ છે

જૈન શિક્ષાવલી પુસ્તક ળીજી

પરમપદનાં સાધનો

સાહિત્યચેતિશીલ શીતીવધાનો પત્રિત
શ્રી ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

*

પ્રકાશક

જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મદિર
મુખર્ધ - ૯.

મૂલ્ય પચાસ નયા પૈસા

૧ પ્રકાશક

નરેન્દ્રકુમાર ડી. શાહ

વ્યવસ્થાપક જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિર

સધાભાર્ષિ ગુણુપત પ્રીન્ડીંગ,

મી.સી. બદર, મુબઈ-૯

પહેલી વાર ૨૦૦૦

સ ૨૦૧૫, સને ૧૯૫૯

સર્વ હક પ્રકાશકને સ્વાધીન

મુદ્ર -

મણિલાલ છગનલાલ શાહ

નવપ્રભાત પ્રીન્ડીંગ પ્રેસ,

ઘીકોટા રોડ, અમદાવાદ.

પ્રકાશકનું નિવેદન

જન મદારિંઓએ જીવનની મુશ્કેલી માટે જે તત્વજ્ઞાન ઉપરથી છે તથા જે આશાની પ્રતિષ્ઠા કરી છે, તે સદૃશ સંવત્સરી સમજી શકે તે માટે જૈન શિક્ષાવડીની યોજના દ્વારા ધરવામાં આવી છે. દાવ્ય તેમાં નાર પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે, પરંતુ સયોગે વધારે સાનુકૂળ દેખાશે તો તેમાં બીજા પુસ્તકો પણ પ્રકટ કરવામાં આવશે.

આ પુસ્તકો દીવચિત્ર-મનનનાં પરિણામે મુક્ત શૈલીમાં લખાયેલાં છે, એટલે તે સદૃશ પસંદ પડશે એમાં શંકા નથી.

જૈન શિક્ષાવડીની યોજના આગર બની તેમાં અનેક મુનિરાજે, સરથાઓ અને શૃંગેયોના સદાગ્ર નિમિત્તભૂત છે. ખાસ કરીને પૂ. આ. મદારાજશ્રી વિજયવદનમુશ્કેલીપરજી, તેમના વિદ્વાન્ શિષ્ય રત્ન મુનિરાજશ્રી કીર્તિવિજયજી, પૂ. પૂ. આ. મદારાજશ્રી વિજયપ્રેમ મુશ્કેલીપરજીનાં શિષ્યરત્નો પૂ. પૂ. મદારાજ શ્રીચંદ્રકરવિજયજી, પૂ. મુ. શ્રી ભાનુવિજયજી, તથા પૂ. મુ. શ્રી કુદકુદવિજયજી તેમજ પૂ. પૂ. આ. મદારાજશ્રી વિજયજીભૂમીપરજી તેમના શિષ્યરત્ન મુ. શ્રી રૈવનવિજયજી અને પૂ. પૂ. આ. મદારાજશ્રી વિજયઅમૃતમુશ્કેલીપરજીનાં વિદ્વાન્ શિષ્યરત્ન પૂ. પૂ. મ. શ્રી હુગ્ધકરવિજયજી તથા પૂ. પૂ. આ. મદારાજશ્રી વિજયવદનમુશ્કેલીપરજીનાં શિષ્યરત્ન મુનિશ્રી વસોવિજયજી વગેરેએ આ યોજનાને સફળ કરી તેને વેગ આપવામાં કિંમતી સહાય આપી છે, તે માટે તેમનો ખાસ આભાર માનીએ છીએ. ઉપરાંત જે માણેમાણે સુનીવાદ, શોક ચંદુલાદ વધમાન, શેઠ ચતુરભાઈ નમીનવાસ (જેરમામરાજા), શ્રીમાન બી. કે. શાહ, યોગી શ્રી ઉમેશચંદ્રજી, શ્રી નામદેવ મમતી તથા જૈનવાર્ષિક શિક્ષણમંડળ-મુમર્શના કાર્યવાદકો શ્રી પ્રાણજીવન દ્વારા આપી વોરેએ આ કાર્યમાં સદાકાર આપી અમને ઉત્સાહિત કર્યો છે. તે માટે તેમનો પણ આભાર માનીએ છીએ. આ પુસ્તકોમાં વિજ્ઞાપ આપનાર દરેક સરથાઓનાં પણ અમે આભારી છીએ.

વિપયાનુક્રમ

- ૧ સા વિદ્યા યા વિમુક્તયે ।
- ૨ જ્ઞાન-વિજ્ઞાન કેને કહેવાય ?
- ૩ આત્મહીન આધુનિક વિજ્ઞાન
- ૪ પ્રદેશીપ્રતિજ્ઞા યાને આત્મસિદ્ધિ
- ૫ કેટલાક ભુલ ભરેલા મતઁયો
મહાત્મા દેવ પ્રહારી (કથા)
- ૬ સાધનવિચાર
- ૭ રાજરાણીનો સવાલ
- ૮ એક સાધન
- ૯ બે સાધનો
- ૧૦ અધપણું ન્યાય
- ૧૧ ત્રણ સાધનો યાને રત્નત્રયી
- ૧૨ અનેક સાધનો

॥ ॐ ह्रीं क्लृं नमः ॥

परमपદનાં साधनो

—०—

૧—સા વિદ્યા યા વિમુક્તયે ।

ભારતવર્ષના નરવચિતકોએ એકી અવાજે ઉદ્દ્યોષજ્વાલ કરી છે કે 'સા વિદ્યા યા વિમુક્તયે—તે જ સાચી વિદ્યા છે કે જે માનવને વિશેષ મુક્તિ લાગી લઈ લાય' કેદ ખાનામાઘી છૂટવું કે રાજદારી શુવામીમાઘી મુખ્ય યવું એ સામાન્ય મુક્તિ છે અને આરગતિ તથા ચારારી લાખના ફેરામાઘી છૂટવું—મુક્ત યવું એ વિશેષ મુક્તિ છે મોક્ષ, સિદ્ધિ, નિર્વાણ નિગ્રેયસ્ અને પરમપદ એ તેના જ પર્યાયશબ્દો છે અહીં વિદ્યાગ્વાનુ એ છે કે આજની વિદ્યા, આજની કેળવણી, આજનું શિક્ષણ માનવને આવી વિશેષ મુક્તિ કે પરમપદ લાગી લઈ લાય છે ખરું ?

અમે આ શિક્ષણનો અભ્યાસક્રમ જોયો છે અને તેના પાઠ્યપુસ્તકોનું બાતીકાઈથી અવલોકન કર્યું છે, પણ તેમા આવી વિશેષ મુક્તિ કે પરમપદનો વિચાર કોઈ સ્થળે જોવામા આવ્યો નથી તેનું જ એ પરિણામ છે કે આજનો વિદ્યાર્થી વિમુક્તિનો અર્થ મોક્ષાદિ ન કરતા આદિંક શોષણમાઘી મુક્તિ, રાજદારી મુક્તિ વગેરે કરે છે

આ જોઈ આપણને સખેદ આશ્ચર્ય થાય છે, પણ જે

શિક્ષણમાથી ધર્મને સદતર બાકાત રાખવામા આવ્યો હોય ત્યાં આ સિવાય બીજુ પરિણામ શુ આવી શકે ? ' ધર્મથી મતભેદ ઊભા થાય છે અને એ મતભેદથી આપણી એકતા તૂટે છે ' એ દલીલ આજે આગળ કંઈવામા આવે છે, પણ ધર્મરહિત શિક્ષણ લેતા આપણી માનવતા પગવારી નય છે, એનો તો જરાયે વિચાર કરવામા આવતો નથી ' ધર્મેન દીના પત્રુમિ સમાના ' એ સૂત્ર શુ આજો મીચીને જ ઉચ્ચારવામા આવ્યુ છે ડ તેના પ્રત્યે આ જાતની અવગણના થઈ રહી છે ?

આજના શિક્ષણશાસ્ત્રીઓએ સાયન્સ એટલે વિજ્ઞાનને કદયાણુકારી માની, તેની શિક્ષણના કેન્દ્રસ્થાને પ્રતિષ્ઠા કરી છે, એ પણ એટલુ જ ખેદજનક છે આધુનિક સાયન્સ માટે ભારતવર્ષની પ્રચલિત ભાષાઓમા વિજ્ઞાન શબ્દ વપરાવા લાગ્યો છે, એટલે અમારે પણ તેનો ઉપયોગ કરવો પડ્યો છે, પરંતુ તે અમે ખૂબ ખચકાતા નને કરીએ છીએ, કારણ કે તેથી વિજ્ઞાન શબ્દના મૂળ અર્થની વિડ બના થઈ રહી છે, એમ અમારુ માનવું છે

૨-જ્ઞાન-વિજ્ઞાન કેને કહેવાય ?

ભારતવર્ષના તત્ત્વજ્ઞોએ માત્ર પેટ ભરનારી વિદ્યાને કે માત્ર વ્યવહારની સિદ્ધિ કરી શકે તેવી માહિતીઓને કદી પણ જ્ઞાન માન્યુ નથી એમણે તો પરમાર્થની સિદ્ધિ કરી શકે એવા આત્મજ્ઞાનને જ સાચુ જ્ઞાન માન્યુ છે અને એ જ્ઞાન જ્યારે વિશિષ્ટ ઠાટિયુ બને, ત્યારે તેને

વિજ્ઞાન તરીકે સંબોધ્યું છે શાસ્ત્રોમા, મિદ્ધાતોમા, વ્યા-
ખ્યાનોમા, વિવેચનોમા તેનો એ જ રીતે ઉપયોગ થયેલો
નેઈ શકાય છે પ્રમિદ્ધ જિનાગમ શ્રીભગવતીસૂત્રમા
ઉચ્ચારાયેલી નિમ્ન ગાથા તેના પ્રમાણરૂપ છે

સઘળે જાણે વિન્નાળે, પન્ચમ્મરાળે ય સજમે ।

ધળણ્હવે ત્ત્વે ચેવ, વોદાળે અકિરિયા સિદ્ધી ॥

આ ગાથાનો માત્ર શબ્દાર્થ જાણવાથી તેનો મર્મ
સમજાયે નહિ, એટલે અહીં તેનો વિશેષાર્થ સંબંધપૂર્વક
પ્રકટ કરીએ છીએ

એક વાર વિશ્વવધ શ્રી મહાવીર પ્રભુએ શ્રમણ
અને બ્રાહ્મણના ગુણોનું વર્ણન કર્યું તે સાંભળીને તેમના
મુખ્ય શિષ્ય શ્રીગૌતમસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો કે ‘હું
ભગવન્ ! આવા ગુણવાળા શ્રમણ કે બ્રાહ્મણની પર્યુપાસના
—એવા કરવાનું ફળ શું ?’ ત્યારે ભગવતે ઉત્તર આપ્યો
કે ‘શ્રવણ’ અર્થાત્ તેનાથી મહાપુરુષોના સુદર વચનો
સાંભળવાના મળે, એ એનું ફળ

પુનઃ શ્રી ગૌતમસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો કે ‘એ વચન-
શ્રવણનું ફળ શું ?’ ત્યારે ભગવતે ઉત્તર આપ્યો કે
‘જ્ઞાન’ અર્થાત્ તેનાથી જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ
આસવ, સંસાર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ નવ તત્ત્વો
જાણી શકાય, એ એનું ફળ

આ ઉત્તર સાંભળીને શ્રી ગૌતમસ્વામીને ઘણું આનંદ

શિક્ષણમાથી ધર્મને સદતર બાકાત રાખવામા આવ્યો હોય ત્યા આ સિવાય બીજુ પરિપામ શુ આવી શકે ? ‘ ધર્મથી મતભેદ જિભા થાય છે અને એ મતભેદથી આપણી એકતા તૂટે છે ’ એ દલીલ આજે આગળ કરવામા આવે છે, પણ ધર્મરહિત શિક્ષણ લેતા આપણી માનવતા પગવારી નય છે, એનો તો જગચે વિચાર કરવામા આવતો નથી ‘ ધર્મન હીના પશુમિ સમાના ’ એ સૂત્ર શુ આજો મી ચીને જ ઉચ્ચારનામા આવ્યુ છે કે તેના પ્રત્યે આ જાતની અવગણના થઈ રહી છે ?

આજના શિક્ષણશાસ્ત્રીઓએ માયન્સ એટલે વિજ્ઞાનને કહવાણુકારી માની, તેની શિક્ષણના કેન્દ્રસ્થાને પ્રતિષ્ઠા કરી છે, એ પણ એટલુ જ ખેદજનક છે આધુનિક સાયન્સ માટે ભારતવર્ષની પ્રચલિત ભાષાઓમા વિજ્ઞાન શબ્દ વપરાવા લાગ્યો છે, એટલે અમારે પણ તેનો ઉપયોગ કરવો પડ્યો છે, પરંતુ તે અમે ખૂબ ખચકાતા મને કરીએ છીએ, કારણ કે તેથી વિજ્ઞાન શબ્દના મૂળ અર્થની વિડ બના થઈ રહી છે, એમ અમારુ માનવુ છે

૨-જ્ઞાન-વિજ્ઞાન કોને કહેવાય ?

ભારતવર્ષના તત્ત્વજ્ઞોએ માત્ર પેટ ભરનારી વિદ્યાને કે માત્ર વ્યવહારની સિદ્ધિ કરી ગકે તેવી માહિતીઓને કહી પણ જ્ઞાન માન્યુ નથી એમણે તો પરમાર્થની સિદ્ધિ કરી ગકે એવા આત્મજ્ઞાનને જ માયુ જ્ઞાન માન્યુ છે અને એ જ્ઞાન જ્યારે વિશિષ્ટ કોટિનુ બને, ત્યારે તેને

વિજ્ઞાન તરીકે સંબોધ્યું છે શાસ્ત્રોમા, સિદ્ધાંતોમા, વ્યાખ્યાનોમા, વિવેચનોમા તેનો એજ રીતે ઉપયોગ થયેલો નોઈ શકાય છે પ્રસિદ્ધ જિનાગમ શ્રીભગવતીસૂત્રમાં ઉચ્ચારાયેલી નિમ્ન ગાથા તેના પ્રમાણરૂપ છે

સવળે જાળે વિન્નાળે, પચ્ચમ્માળે ય સવમે ।

ઘણણ્હવે વવે પેવ, યોદ્ધાળે અકિરિયા સિદ્ધી ॥

આ ગાથાનો માત્ર શબ્દાર્થ બાલુવાળી તેનો મર્મ સમજાયે નહિ, એટલે અટી તેનો વિશેષાર્થ સ્વલ્પપૂર્વક પ્રકટ કરીએ છીએ.

એક વાર નિશ્ચય થી મદાવીર પ્રશ્નએ શ્રમણ અને બ્રાહ્મણના ગુણોનું વર્ણન કર્યું તે સાંભળીને તેમના મુખ્ય શિષ્ય શ્રીગૌતમસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો કે ‘હે ભગવન્ ! આવા ગુણવાળા શ્રમણ કે બ્રાહ્મણની પર્યુપાસના નેવા કરવાનું ફળ શું ?’ ત્યારે ભગવતે ઉત્તર આપ્યો કે ‘અવણુ’ અર્થાત્ તેનાથી મહાપુરુષોના મુદ્ધ વચને સાંભળવાના મળે, એ એનું ફળ

પુનઃ શ્રી ગૌતમસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો કે ‘એ વર - અવણુનું ફળ શું ?’ ત્યારે ભગવતે ઉત્તર આપ્યું કે ‘જ્ઞાન’ અર્થાત્ તેનાથી જીવ, અજીવ, પુદ્ગલ, રૂપ, આસવ, સવર, નિર્જરા, બધ અને મોક્ષ કે જે જે બાળી શકાય, એ એનું ફળ

આ ઉત્તર સાંભળીને શ્રી ગૌતમસ્વામીએ કહ્યું, અનરહ

થયો, એટલે તેમણે વિશેષ પ્રશ્ન કર્યો કે ‘હે ભગવન્! એ જ્ઞાનનું કળ શુ ?’ ત્યારે ભગવતે ઉત્તર આપ્યો કે ‘વિજ્ઞાન’ અર્થાત્ નવતત્ત્વોના જ્ઞાન વડે છવ કે આત્માને વિશિષ્ટ રીતે ઓળખી શકાય છે અને તેથી સ સારના સુખ મિથ્યા ભાસે છે, એ એનું કળ

શુરે અગાધ જ્ઞાની હતા અને હરેક પ્રશ્નનો માર્મિક ઉત્તર આપી રહ્યા હતા, એટલે શિષ્યની નિજ્ઞાસા વિશેષ જાગૃત થાય એ સ્વાભાવિક છે મતલબ કે આ ઉત્તર સાંભળી શ્રી ગૌતમસ્વામીએ વિશેષ પ્રશ્ન પૂછ્યો કે ‘હે ભગવન્! એ વિજ્ઞાનનું કળ શુ ?’ ત્યારે ભગવતે ઉત્તર આપ્યો કે ‘પ્રત્યાખ્યાન’ અર્થાત્ આત્માને વિશિષ્ટ રીતે ઓળખવાથી અને સ સારના સુખો મિથ્યા ભાસવાથી એ સુખોને છોડવાની વૃત્તિ ઉદ્ભવે છે અને તેથી મત, નિયમ કે નિરતિની ધારણા કરી શકાય છે, એ એનું કળ

પરંતુ શ્રી ગૌતમસ્વામીની પ્રશ્નપરપરા આહી પૂરી થતી નથી એ તો જાહેનવીના પ્રવાહની જેમ આગળ વધ્યે જાય છે, એટલે નવો પ્રશ્ન ખટો થાય છે ‘હે ભગવન્! એ પ્રત્યાખ્યાનનું કળ શુ ?’ ત્યારે ભગવતે ઉત્તર આપે છે કે ‘સયમ’ અર્થાત્ મત, નિયમ કે વિરતિ વડે ઇન્દ્રિયો અને મન પર કાળૂ મેળવી આત્માને હિંસાદિ પાપોથી નિવૃત્ત કરી શકાય છે, એ એનું કળ

આ ઉત્તરના અનુસધાનમા શ્રી ગૌતમસ્વામી પૂછે છે કે ‘હે ભગવત! એ સયમનું કળ શુ ?’ ત્યારે

ભગવત ઉત્તર આપે છે કે 'અનામ્ભવ' અર્થાત્ સયમની ધારણાર્થી નવા કર્મો આવતા અટકી જાય એવો સવર માર્ગ લાધે, એ એનું ફળ

શ્રી ગૌતમસ્વામી પુનઃ પ્રશ્ન કરે છે કે 'હે ભગવન્ ! એ અનામ્ભવનું ફળ શું ?' ત્યારે ભગવત ઉત્તર આપે છે કે 'તપ' અર્થાત્ સવર માર્ગમાં સ્થિર થવાય ત્યારે જ બાહ્ય અને આંતર્ય-તર તપના વિવિધ પ્રકારો સાધી શકાય, એ જ એનું ફળ

શ્રી ગૌતમસ્વામી પુનઃ પ્રશ્ન કરે છે કે 'હે ભગવન્ ! એ તપનું ફળ શું ?' ત્યારે ભગવત ઉત્તર આપે છે કે 'કર્મ-નિર્જરા' જેમ એક તળાવમાં નવું પાણી આવતું બધા થાય અને તેની અદર રહેલા પાણીને તાપ વગેરેથી બરાબર શોષી શકાય, તેમ સવરથી નવા કર્મો આવતા બધા થાય અને તપ વડે સત્તામાં રહેલા બધા કર્મોને ખેરવી શકાય, બધા કર્મોનો નાશ થઈ શકે, એ જ એનું ફળ

શ્રી ગૌતમસ્વામી પુનઃ પ્રશ્ન કરે છે કે 'હે ભગવન્ ! એ કર્મ-નાશનું ફળ શું ?' ત્યારે ભગવત ઉત્તર આપે છે કે 'અક્રિયા' અર્થાત્ લગભગ સર્વ કર્મોનો નાશ થતા મન, વચન અને કાયાની સઘળી ક્રિયા સ્થગિત થઈ જાય છે કે જેને શૈલેથી અવસ્થા કહેવામાં આવે છે, એ એનું ફળ

શ્રી ગૌતમસ્વામી પુનઃ પ્રશ્ન કરે છે કે 'હે ભગવન્ !

એ અક્રિયાનુ ક્રીડા શું ?' ત્યારે ભગવત કહે છે કે 'સિદ્ધિ' અર્થાત્ એ શેવેશી અવસ્થા પામ્યા પછી મર્વયા કર્મરહિત બની આત્મા પોતાના સ્વાભાવિક બિધ્વગતિથી લોકના અમ્મ ભાગે પહોંચી જાય છે અને ત્યાં આવેલી સિદ્ધિશિલામાં વિરાજિત થઈ સુક્રાત્મા કે સિદ્ધ ભગવત તરીકે અનંત કાળ સુધી વિરાજે છે.

આ પરથી સમજી શકાશે કે જ્ઞાન-વિજ્ઞાન કેને કહેવાય અને તે મનુષ્યને મુક્તિ લાવી કેવી રીતે લઈ જાય છે. હું આજનું વિજ્ઞાન મનુષ્યને આ રીતે મુક્તિ લાવી લઈ જાય છે ખરું ? જો એનો જવાબ નકારમાં હોય તો એને માટે થઈ રહેલો વિજ્ઞાન ગ્રાહનો પ્રયોગ સ્પર્શક શી રીતે સમજવો ?

૩-આત્મહીન આધુનિક વિજ્ઞાન

આધુનિક વિજ્ઞાન જીવન (Life) નો વિશેષ અભ્યાસ કરવા માટે જીવનશાસ્ત્ર (Biology) નામની એક ખાસ શાખા સ્થાપિત કરે છે, પણ જીવનમાં જે ચેતન્યની મુદ્ર રહ્યા જણાય છે, તેને જડની એક પ્રકારની પરિવૃત્તિ માને છે, એટલે જીવ કે અત્માનું અગ્નિ વ સ્વીકારતું નથી. અલમત્ત, છેત્તી મરીમા પ્રેા આદમર્ટ આધનસ્તાઈન વગેરે કેટલાક વૈજ્ઞાનિકોએ આત્મના અસ્તિત્વની તરફેણ કરી છે, પણ તેની આધુનિક શિક્ષણપ્રણાલિમાં પર હજી સુધી કોઈ અસર પડી નથી.

વિજ્ઞાને મનોરજનના સાધનો આપ્યા, ઝડપથી દોડતા

વાહનોની ભેટ કરી અને ગમે તેવા પ્રમદ શત્રુને હાગવી શકાય એવા શમાઓ નિર્માણ કર્યા, પણ આત્માને ચોરી લીધો એટલે એની બધી મહેનત બરબાદ ગઈ, એમ અમે માનીએ છીએ મનુષ્યને ડહાડપાળા વસ્ત્રો પહેરાવવામા આવે અને હીરામોતીના આબૂપહોથી શણગારવમા આવે, પણ તેના દેહમાથી પ્રાણ લઈ લેવામા આવે તો એ ડહાડપાળા વસ્ત્રોનું કે હીરામોતીના આબૂપહોનું મહત્ત્વ શું ?

જ્યાં જીવ કે આત્મા જેની કોઈ સ્વતંત્ર વસ્તુનો સ્વીકાર ન હોય ત્યાં પુણ્ય-પાપનો વિચાર આવે કયાથી ? અને મુક્તિ કે પરમપદ ભણી લઈ જવાનો પ્રયાસ થાય કયાથી ? એ સ્થિતિમા ‘આ ભવ મીઠો, પર ભવ ડોણે હીઠો ?’ એવી જ મનોદશા ઉત્પન્ન થાય અને આ ભવ મીઠો કરવા માટે અનેક જાનના પાપો, અનેક જાતની અનીતિઓ અને અનેક જાતના અન્યાયો કરવાની વૃત્તિ ઉદ્ભવે એ દેખીતું છે એટલે અમે આત્મના સ્વતંત્ર અસ્તિત્વની પ્રતીતિ કરાવવા ઇચ્છીએ છીએ અને તે માટે ‘પ્રદેશીપ્રતિબોધ’ નામની એક કથા અહીં રજૂ કરીએ છીએ અમને આગા છે કે તે આજના ભૌતિકવાદીઓની જમણાને જરૂર ભાગશે

૪-પ્રદેશીપ્રતિબોધ યાને આત્મસિદ્ધિ

જિનશાસન અહંતોથી પ્રવર્તે છે અને આચાર્યોની પરપરા વડે અવિચ્છિન્નિ પ્રચારપામે છે તેવીશમા તીર્થ-કર શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પરપરામા થયેલા એક સમર્થ આચાર્ય શ્વેતમ્બિકા નગરીના નાસ્તિકશિરોમણિ પ્રદેશી

રાજાને કેવી રીતે પ્રતિબોધ પમાડયો? તેની આ હકીકત છે શાત, દાત, મહા તપસ્વી અને ગુણનિધાન એવા એ આચાર્ય ભૂમ હવમા શ્રી દેશીગણધરના નામથી સુવિખ્યાત હતા.

એક વાગ તેઓ ભવ્યજનોને પ્રતિબોધ કરતા થાવ સ્ત્રી નગરીમા પધાર્યા, ત્યારે સુગંધથી આકર્ષિત થયેલા જામરોની જેમ ઘણા લોકો તેમનો ઉપદેશ સાભળવાને એકત્ર થયા. તેમા કામ પ્રમગે વાવસ્તી આવેલો શ્વેતશ્ચિંકા નગરીનો મહામત્રી ચિત્ર પણ સામેલ હતો. આચાર્યશ્રીની અમૃતતુલ્ય ધર્મદેશનાથી અનેક માણસો પ્રતિબોધ પામ્યા અને મહામત્રી ચિત્રે પણ સમ્યક્તમૂલ શ્રાવકોના બાગ મનો અગીકાર કર્યા. પત્રી વિદાય થતી વખતે તેણે આચાર્યશ્રીને એક વિનંતિ કરી કે 'હે ભગવન! અમારો રાજા પ્રદેશી શૂરવીર અને ધીર હોવા છતાં નાસ્તિક છે અને આત્મા, પુણ્ય-પાપ કે ધર્મને માનતો નથી, માટે આપ એકવાર શ્વેતશ્ચિંકા પધારવાની કૃપા કરો. હું માત્ર હું કે આપના સમાગમથી તેના વિચારોનું પરિવર્તન થશે અને તે મસાર સાગર તરવામા ઉત્તમ નૌકા સમાન ધર્મ પામશે.'

ઉત્તરમા આચાર્યશ્રીએ જણાવ્યું કે જેવી દેત્રસ્પર્શના એટલે દેત્રસ્પર્શનાનો યોગ હશે તો એ તરફ આવીશું.

મહામત્રી ચિત્રે શ્વેતશ્ચિંકા પહેલીને નગરના ઉદ્યાન પાલકને બોલાવ્યો. અને કહ્યું કે 'હે ભદ્ર! હવે પછી ઉદ્યાનમા કોઈ શુર મહારાજ પધારે તો પહેલી ખબર મને આપજો. હું તને રાજી કરીશ.'

કેટલાક વખત પછી ઉદ્યાનપાલકે આવીને મન્ત્રીશ્વરને વધામણી આપી કે ‘ હે બુદ્ધિનિધાન ! ધીર, વીર, ઉદાર, અનુપમ, સમતાના સગી, સદા ઉમંગી, નિર્મલ અને નિરા રણી, ચાર જ્ઞાનના ધણી એવા શ્રીકેશી નામના ગણધર ભગવત પોતાના શિષ્યપરિવાર સાથે આજે પ્રાત કાળમાં ઉદ્યાનને વિષે સમવચર્યા છે ’

આ વધામણી સાંજળીને અતિ પ્રસન્ન થયેલા મન્ત્રીશ્વરે તે ઉદ્યાનપાલકને યથેષ્ટ દાન આપી વિદાય કર્યો પત્રી તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે ‘ પાછીમા પડેલા તૈલગિદુની જેમ નવીન સમાચાર જલદી પ્રસરે છે, એટલે આ સમાચાર કહ્યોપકર્ણ રાજાને જરૂર પહોંચવાના એ વખતે તે શુ કરે ? તે કહી શકાય નહિ વખતે તેમનો તિરસ્કાર પણ કરે અને તેમને પોતાની હદ છોડી જવાનું ફરમાન પણ કરે માટે હું જ તેને સમજાવીને શુરુમહારાજ આગળ લઈ જાઉં અને તેમનો સત્કર્મ કરાવું ’ જે કાર્ય હીલ્લ દ્રષ્ટિ દોડાવીને કરવામાં આવે છે, તે પ્રાય મફત થાય છે

મન્ત્રીશ્વર ચિત્ર પ્રદેશી રાજા પાસે ગયો અને કહેવા લાગ્યો કે ‘ હે દેવ ! આજનો દિવસ ઘણો રણિયામણો છે, કારણ કે સતુરાજ વસંતની સવારી આવી પહોંચી છે અને તેના છડીદાર મમેા વનનો વાયુ તાજ ખીંચેલા પુષ્પોની સુગંધથી તરબોળ બનીને વહી રહ્યો છે વળી નર્તકી મમી વનવેલીઓએ નવપદ્મવ ધાગણ કર્યા છે અને આમ્રશાખાઓ મજરીથી શોભાયમાન બની છે, માટે ચાલો આપણે અશ્વક્રીડા કરીએ ’

પ્રદેશી રાજાને આ સૂચન પસંદ પડ્યું એટલે બંને અશ્વારૂઢ થઈને નગરની બહાર નીકળ્યા અને અનુક્રમે પેલા ઉદ્યાન આગળ આવી પહોંચ્યા કે જેની ભૂમિ શ્રીકૃષ્ણ ગણધરના પુનિત પગલાથી પાવન થઈ હતી આ ઉદ્યાનની શોભા નિહાળવા રાજા તથા મંત્રીશ્વર પોતાના અશ્વ પરથી નીચે ઉતરી અને ફરતા ફરતા એક વિશાળ વૃક્ષની છાયામાં આવી બિભા ત્યાં આચાર્યશ્રીની ધર્મદેશનાનો ધ્વનિ રાજાના કર્ણપટલ પર અથડાયો, એટલે તેણે કહ્યું કે ‘ મંત્રીશ્વર ! આવો સુંદર ધ્વનિ કોનો હશે ? ’

જે વાણી સાતિશયા એટલે અતિશયથી મુક્ત હોય છે, તે મેઘની જેમ ગલીર શબ્દવાળી અને પડઘા પાડનારી હોય છે, તેમ જ તેમાં માલકોશ વગેરે રાગનો ધ્વનિ હોય છે, એટલે આમ બનવું સહજ હતું

ઉત્તરમાં મંત્રીશ્વરે કહ્યું કે ‘ મહારાજ ! આ ધ્વનિ આ દિશામાંથી આવી રહ્યો છે, એટલે એ તરફ યોડું ચાલતા જ ખબર પડી જશે ’

રાજાએ એ સૂચનાનો સ્વીકાર કર્યો અને બંને ધ્વનિની દિશામાં આગળ વધ્યા, પણ તેમને વિશેષ ચાલવું પડ્યું નહિ યોડું ચાલતા જ દેશના દઈ રહેલા ધર્માચાર્ય તેમની નજરે પડ્યા, એટલે ઉક્ત ધ્વનિ તેમનો જ હતો, એ તરત સમજાઈ ગયું

પ્રદેશી રાજાને ધર્મગુરુઓ માટે ખૂબ નફરત હતી અને તેઓ પોતાની પ્રજાને ધર્મનો ઉપદેશ આપે, એ તેને

જરાયે પસદ ન હતુ, એટલે તે આખના ભવા ઊંચા ચડાવીને બોલ્યો કે ' મત્રીશ્વર ! આને અડીથી જલ્દી બહાર કાઢો, નહિ તો લોકોને તે ભરમાવી મારશે અને બિચારા એની છાદગી બરબાદ કરશે '

એ તો રાજની આજ્ઞા, એટલે તેનુ ઉલ્લાસન થાય નહિ, તેથી મત્રીશ્વર ચિત્ર આગળ વધ્યો, પણ થોડુ ચાક્ષી ને જ પાછો ફર્યો અને રાજને કહેવા લાગ્યો કે ' હે દેવ ! આપણે આ આચાર્યને જો આવી રીતે કાઢી મૂકીશુ તો એ અન્ય દેશમા જઈને એમ કહેશે કે શ્વેતશ્ચિકા નગરીનો રાજા મૂખ છે, તે કઈ પણ જાણતો નથી, એટલે વિદ્વાનો તથા ગુણીજનોનુ અપમાન કરે છે, તેથી આપની અપકીર્તિ થશે '

રાજાએ કહ્યું ' તો આપણે શુ કરવુ ? '

મત્રીશ્વર પાસે તેનો ઉત્તર તૈયાર જ હતો તેણે કહ્યું ' મહારાજ ! આપ ચતુર છો, વિદ્વાન છો અને વાદવિવાદ કરવામા કુશળ છો, તેથી આ આચાર્યની નાથે વાદવિવાદ કરો અને તેને નિરુત્તર બનાવી દો. એટલે માનરહિત થવાથી તે પોતાની મેળે ચાલ્યો જશે. આ સૂચના રાજાને ગમી ગઈ, એટલે તે મત્રીશ્વરની માથે શ્રીકેશી ગણધર પામે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે ' હે આચાર્ય ! તું અહીં ક્યારે આવ્યો છે ? '

ચિષ્ટાચાર તો એવો છે કે પ્રથમ ધમગુરુની સમીપે જઈ તેમને વિનયપૂર્વક વહના કરવી જોઈએ અને પછી

વિવેક ભરી લાપામા તેમને પ્રશ્ન પૂછવો જોઈએ પણ જ્યાં ધર્મ પ્રત્યે નફરત હોય, ધર્મશુરુઓ પ્રત્યે નફરત હોય, ત્યાં શિષ્ટાચાર સચવાય શી રીતે? શ્રીકૃષ્ણ ગણધર ક્ષમાદિ ગુણો વડે વિભૂષિત હતા, એટલે તેમણે એનો વિચાર ન કરતા પોતાની સહજ સ્વભાવિક મૃદુતાથી કહ્યું કે ‘હે રાજન્! હમણા’

એ સાલળી પ્રદેશી રાજાએ કહ્યું કે ‘તું બડો પાખડી જણાય છે અને પૂર્તવિદ્યામા પારગત લાગે છે, અન્યથા આટલા બધા માણસોને અહીં એકત્ર શી રીતે કરી શકે? વળી તારું મુખ જોતા એમ લાગે છે કે તું કોઈ રાજપુત્ર છે, એટલે તને હિતભાવે કહ્યું છું કે તું આ બધા ધત્તી ગો છોડી હાઈ મારી માથે ચાલ અને મારો માડલિક બની નિદ્ધિ-સિદ્ધિનો સ્વામી થા તથા દુનિયાના સર્વ સુખોનો ઉપયોગ કર તારા મનમા કદાચ એમ હોય કે આવો વેશ રાખવાથી અને આ જાતની ક્રિયાઓ કરવાથી આત્માનો ઉદ્ધાર થશે, તો એ તારો ભ્રમ છે આ જગતમા આત્મા નામની કોઈ વસ્તુજ નથી, ત્યાં આત્માનો ઉદ્ધાર થાય શી રીતે? જ્યાં મૂળ ન હોય ત્યાં સ્કંધ કે શાખા-પ્રશાખાનો વિસ્તાર માનવો એ ખરેખર । મૂર્ખાઈની હદ છે

હે આચાર્ય! આ જગતમા આત્મા નામની કોઈ વસ્તુ નથી, એવા નિર્ણય પર હું શાથી આવ્યો? તે તેને એટલા માટે જણાવું છું કે જેથી તારો આત્મા વિષેનો સઘળો ભ્રમ ભાગી જાય અને તું પુણ્ય-પાપ તથા સ્વર્ગ-નરકની ભાજગડ કરતો અટકી જાય

મારી માતા ખૂબ ધર્મ શ્રદ્ધાળુ હતી અને મારામા ધર્મના સંસ્કારો પાડવા ઘણું ઘણું મથતી હતી, ત્યારે મારા પિતાશ્રીને ધર્મ પ્રત્યે જશયે અનુરાગ ન હતો, એટલે તેઓ મને ધર્મથી બંને તેટલો દૂર રાખવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા. આમ છતાં બંનેમા એક વાત સમાન હતી અને તે મારા પ્રત્યેની ચાહતા માતાપિતા બંને મને અતરથી ચાહતા હતા અને મારું આખ-માથુ હું ખેડે એણા એણા યર્ધ જતા હતા.

એવામા મારી માતા બિમાર પડી અને છેલ્લા શ્વાસ લેવા લાગી, ત્યારે મેં કહ્યું કે ‘હે માતા ! તે આખી જીવન તારી માન્યતા મુજબનું ધાર્મિક જીવન ગાળ્યું છે, એટલે તારો વાસ જરૂર સ્વર્ગમા થવો જોઈએ એ રીતે જો તું સ્વર્ગમા વાન કરે તો મને કહેવા આવજો કે એ સ્વર્ગ કેવું છે ? જેથી મને પુણ્ય-પાપની પ્રતીતિ થાય અને હું પણ ધર્મનું આચરણ કરી શકું.’

પત્રી પિતાજીનો અત સમય નજીક આવ્યો, ત્યારે તેમને કહ્યું કે ‘હે પિતાજી ! તમે આ જીવનમા કહેવાતા ધર્મનું જગતે આરાધન કર્યું નથી, એટલે તમારો વાસ નરકમા થવો જોઈએ જો એ રીતે તમે નરકમા વાસ કરો તો જરૂર મને કહેવા આવજો કે એ નરક કેવું છે ? જેથી મને પુણ્ય-પાપની પ્રતીતિ થાય અને પાપથી દૂર રહીને ધર્મનું આચરણ કરી શકું.’

હવે તે બંનેના મૃત્યુ પછી મેં તેમના આત્મનની

ખૂબ રાહ જોઈ, પણ ન તો સ્વર્ગમાંથી માતા આવી કે ન તો નરકમાંથી પિતા આવ્યા મારા પર અતિ સ્નેહ રાખનાર આ બંનેમાંથી કોઈ આવ્યું નહિ, એટલે મેં નિશ્ચય કર્યો કે સ્વર્ગ અને નરકની વાત જૂઠી છે

એક વાર પ્રાણુદ ડની શિક્ષા પામેલા' એક ચોરના શરીરના નાના નાના ટુકડા કરાવીને મેં જોયું કે તેમાં આત્મા ક્યા રહેવો છે? પરંતુ તેમાંના કોઈ ટુકડામાં આત્મા મળ્યો નહિ, એટલે મેં નિશ્ચય કર્યો કે 'આત્મા નામની કોઈ વસ્તુ નથી'

મારો આ નિશ્ચય વધારે પાકો કેમ થયો? તે પણ હું તને કહેવા ઈચ્છુ છું એક વાર મેં એક ચોરનું જીવતા વજન કરાવ્યું અને ત્યાર બાદ મારીને વજન કરાવ્યું તો તેમાં કોઈ તફાવત જણાયો નહિ જો આત્મા જેવી કોઈ વસ્તુ તેના હેઠળમાંથી ચાલી ગઈ હોય તો તેનું વજન થોડું ઓછું થાત, પરંતુ એવું કંઈ બન્યું નહિ, એટલે મારો નિશ્ચય પાકો થયો કે 'આત્મા નામની કોઈ વસ્તુ નથી'

એ જ રીતે એક વાર એક ચોરને મેં વજનમય પેટીમાં પૂરાવ્યો હતો અને તે પેટી સત્તજડ બંધ કરાવી દીધી હતી બાદ કેટલાક દિવસે તે પેટી ખોલી તો પેલો મૃત્યુ પામ્યો હતો અને તેના શરીરમાં કીડા પડી ગયા હતા તે પેટીમાંથી જો આત્મા બહાર નીકળ્યો હોય તો કોઈ જગાથી તૂટે કે કાણુ પડે, પણ એ બેમાંથી એક પણ વસ્તુ બની ન હતી, એટલે મારો નિશ્ચય પાકો થયો કે 'આત્મા જેવી કોઈ વસ્તુ નથી'

કે 'આ જગત્મા આત્મા નામની કોઈ વસ્તુ નથી' માટે હે આચાર્ય ! તુ મારો આશાકિત માડલિક જનીને સચ્ચા રના સર્વ લોગ લોગવ તથા ધર્મ અને આત્માની આવ્યથા કડાકૂટ છોડી દે'

આ સાલજી શ્રી કેશીગણુધરે કહ્યું કે 'હે રાજન્ ! તારો વાત પરથી જણાય છે કે તે આત્માનો નિર્ણય કરવા માટે પ્રયત્નો કર્યા છે, પરંતુ તે પ્રયત્નો જોઈએ તે પ્રકારના ન હતા વધારે સ્પષ્ટ કહું તો એ પ્રયત્નો પાગળા હતા, એટલે તેનું જે પરિણામ આવ્યું જોઈએ તે આવ્યું નહિ જે વસ્તુનો જે સ્વભાવ હોય તેની તપાસ તે રીતે જ કરવી જોઈએ હાખલા તરીકે પવન આખ વડે જોઈ શકાતો નથી, તેથી કોઈ એમ કહે કે આ જગત્મા પવન જેવી કોઈ વસ્તુ નથી, તો એ કહેનારનું કયન વ્યાજબી માની શકાય નહિ તે પ્રમાણે આત્મા અરૂપી હોવાથી નજરે દેખી શકાતો નથી, તેથી એમ કહેવું કે 'આત્મા નામની વસ્તુ નથી' એ તદ્દન ગેરવ્યાજબી છે જેમ આખ ગિવાય સ્પર્શેન્દ્રિયના અનુભવથી પવન હોવાનું નક્કી કરી શકાય છે, તેમ મનથી અને અનુમાનથી આત્મા હોવાનું સિદ્ધ કરી શકાય છે

હે રાજન્ ! તે કહ્યું કે 'મારા પ્રત્યે અતિ સ્નેહ દર્શાવનાર માતાપિતા જેમાથી કોઈ પણ મને કહેવા આવ્યું નહિ કે સ્વર્ગ આવું છે અને નરક આવું છે,' તેથી મેં નિશ્ચય કર્યો કે સ્વર્ગ અને નરકની વાત જૂઠી છે' પરંતુ

તારો એ નિશ્ચય જરાબગ કહેવાય નહિ, કારણ કે તેઓ ન આવવાના ણીજા અનેક કારણો હોઈ શકે છે આ વાત તને દષ્ટાત વડે સ્પષ્ટ સમજાશે

માની લે કે કોઈ વાગ તુ પ્રવાને નીકળ્યો અને રસ્તામા એક દરદ્રી મનુષ્યનો સમાગમ થયો હવે એ સમાગમ દરમિયાન તારો એની માથે સ્નેહ જ ધાતા તે એને જુવુ જણાવ્યું કે 'હું એક રાજા છું ને અખૂટ સપ્તિનો સ્વામી છું, માટે મારા નગરમા આવીશ તો હું તને સુખી કરીશ ' હવે તુ પ્રવામમાથી પાછો ફર્યો અને તારા રાજકારોબારમા શુ ધાર્યો તેટલામા પેલો દરિદ્રી તારા નગરમા આવ્યો હવે તુ એને મળ્યો નહી, તેથી પેલો દરિદ્રી પુરુષ વિચાર કરે છે કે ' મને તે દિવસે જ મનુષ્ય મળ્યો હતો, તે ખરેખર રાજા ન હતો કે અખૂટ સપ્તિનો સ્વામી ન હતો, કારણ કે તે જો એવો જ હોય તો શા માટે મને મળતો નથી અને સુખી કરતો નથી ? '

હે રાજન્ ! તે દરિદ્રી પુરુષનો આવો વિચાર વાસ્તવિકતાથી વિરુદ્ધ હોઈને અનુચિત અને અયોગ્ય છે, તેજ રીતે તારી માતા સ્વર્ગથી કહેવા ન આવી માટે સ્વર્ગ જ નથી એમ માનવું એ વાસ્તવિકતાથી વિરુદ્ધ હોઈને અનુચિત અને અયોગ્ય છે શાસ્ત્રોમા કહ્યું છે કે સુદર સ્વર્ગના દિવ્ય પ્રેમમા આમજ્ઞ, વિષયોમા હીન, પોતાના કાર્યો માથી જ નહિ પરવારેલા, કાંઈ ને કાંઈ કાર્ય કરવાવાળા દેવો મનુષ્યલોકમા આવતા નથી વળી મનુષ્યલોકમા

દુર્ગંધ પુષ્કળ છે અને તે પુદ્ગલોથી વાસિત થઈને
ચાગસો-પાચસો યોજન જાયે પહોંચે છે તેથી પણ દેવો
આ મનુષ્યલોકમા આવવાનું પસંદ કરતા નથી

અહીં એટલી સ્પષ્ટતા કરવાની જરૂર છે કે તીર્થ
કરેના મ્યવન-જન્મ-દીક્ષા-જ્ઞાન-નિર્વાણ વગેરે પ્રમુખે
તેમના અલૌકિક પુણ્યથી કે કોઈ ભાગ્યદાતાની આત્માના
યોગ્ય આરાધનથી દેવો મનુષ્યલોકમા આવે છે, પણ એવા
ખાસ પ્રયોજન વિના આવતા નથી, માટે દેવમુખમા
આસક્ત થયેલ તારી માતા યોગ્ય આરાધનાના અભાવે
તેમજ તારા અઘ્ય પુણ્યના કારણે તને કહેવા માટે ન
આવી હોય તે પણ જનવા જોગ છે, તેથી સ્વર્ગ નથી
એમ માનવું જોડું છે હે રાજન્! સ્વર્ગ અવશ્ય છે અને
તે પુણ્ય કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે

હવે તારા પિતા નરકમાંથી ન આવ્યા, તેના પણ વિચાર
કરીએ માની લે કે તારા રાજ્યમા એક શેઠ છે તે કુટુંબ
પરિવારનું સારી રીતે પાલન કરે છે અને પ્રમાણમા સુખી
છે, પરંતુ વ્યસનને પરાધીન હોવાથી ચોરી કરે છે અને
સિપાઈઓના હાથમા સપડાય છે તે વખતે સિપાઈઓ તેને
દોરડાથી બાંધે છે અને તારી આગળ લાવવાની તૈયારી કરે
છે તે વખતે તેના કુટુંબીઓ કહે છે કે ‘તમે તરત પાછા
આવજો અને અમારું પાલનપોષણ કરજો’ પરંતુ એ શેઠ
તારી પાસે શુનેગાર તરીકે હાજર થયે તું એને જીવન
બરની જોલ આપે છે, તેથી પેલો શેઠ પાછો ફરતો નથી.

તે જ રીતે તારો પિતા તારા પ્રત્યે ઘણો પ્રેમવાળો હોવા છતાં કર્મસાબનો ગુનેગાર બનીને લવનભર નરકની યાતના ભોગવતો હોય અને તે કારણે મનુષ્યલોકમાં આવીને તને કંઈ કહી શકે નહિ, તો શું એમ માની શકાય ખરું કે નરક જેવી કોઈ વસ્તુ જ નથી ?

શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે 'નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર આત્મા એા ઠંડી, ગરમી, ભૂખ, તરશ, રોગી શરીર, પરત્રતા વૃદ્ધાવસ્થા, દાહ, ભય અને શોક એમ દસ પ્રકારની વેદના ભોગવે છે આવી વેદના ભોગવતો તારો પિતા આ મનુષ્ય-લોકમાં આવીને કહી ન શકે માટે નરક નથી, એમ માનવું એ અનુચિત અને અયોગ્ય છે

પચેન્દ્રિય લવેનો વધ કરવાથી, માસનું ભક્ષણ કરવાથી, બ્વલિચાર વગેરે ખૂરા કામો કરવાથી, તેમજ મહા આરબ અને મહા પરિશ્રદ્ધમાં આસક્ત થવાથી પ્રાણીઓ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ઉપર જળાવી તેવી અકથ્ય વેદનાઓ અનુભવે છે આ કારણથી જ નુદિ માન પુરુષોએ નિર્ણય કર્યો છે કે 'દુર પાપાત્ સુગ ધર્માન્-દુષ પાપવટે થાય છે અને સુખ ધર્મ વટે-પુણ્ય વટે થાય છે' આ રીતે પાપ અને પુણ્ય સિદ્ધ હોવાથી તેને કરનારો તથા તેના ફળ ભોગવનારો અને તેમાંથી છૂટનારો આત્મા પણ સિદ્ધ જ છે

હે સજન ! અરણીના લાકડામાં અગ્નિ હોય છે, એ વાત જગપ્રસિદ્ધ છે, પરંતુ તે કયા ગહેલો છે ? તે જોવા માટે એ લાકડાના નાના નાના ટુકડા કરવામાં આવે અને

પછી તપાસવામા આવે તો શું એ અગ્નિ દેખાશે ખરો ? હવે તે રીતે અગ્નિ ન દેખાય તો શુ એમ કહી શકાય ખરુ કે અરણીના લાકડામા અગ્નિ નામની કોઈ વસ્તુ નથી ? જો કોઈ મનુષ્ય આવુ કયન કરે તો એ મર્વાયા અયોગ્ય અને અવિશ્વમનીય જ કરે તેમ જીવત દેહના દુકડા કરવા અને તે દુકડાને તપાસતા આત્મા ન જણાય તો એમ કહેવુ કે ‘તેમા આત્માનામની કોઈ વસ્તુ નથી,’ એ કયન પણ અયોગ્ય અને અવિશ્વસનીય જ ગણાય

હૈ રાજન્ ! હર્ષ, શોક, લય, આનંદ, મુખ, હં ખ વગેરે જેમ અનુભવી શકાય છે, પણ નરી આખે જોઈ શકાતા નથી, તેમ આત્મા પણ અનુભવી શકાય છે, પરંતુ નરી આખે જોઈ શકાતો નથી

હૈ રાજન્ ! જીવત શરીરના દુકડા કરવા અને તે દુકડામાં આત્માને નિહાળવાનો પ્રયાસ કરવો, એ આત્મ દર્શનનો સાચો ઉપાય નથી તાત્પર્ય કે જાની પુરુષોએ જપ, તપ, ધ્યાન વગેરે જે વિશિષ્ટ ઉપાયો બતાવ્યા છે, તેના દ્વારા જ સાચુ આત્મદર્શન થઈ શકે છે

હૈ રાજન્ ! રખરની જે દેઢબી આપણી સામે પહેલી હોય, તેમા એક ખાલી હોય અને બીજી પવનથી ભરેલી હોય અને તેનુ વજન કરતા બને સમાન લાગે તો એમ કહી શકાય ખરુ કે બીજી દેઢબીમા પવન જ નથી ? આમ કહેવુ એ વાસ્તવિકતાથી વિરુદ્ધ હોઈને અપ્રામાણિક છે

હૈ રાજન્ ! વજન કે શુરત્વ એ પુદ્ગલ એટલે

જડનો ધર્મ છે અને તે વ્યક્ત થવા માટે સ્પર્શની અપેક્ષા રહે છે એટલે કે જ્યાં સુધી એક વસ્તુનો સ્પર્શ થાય નહિ કે તેને કોઈ પણ રીતે પકડી શકાય નહિ, ત્યાં સુધી તેનું વજન થઈ શકતું નથી અને તે જ કારણે પવન અને પ્રકાશ જેવા પદાર્થો અમુક વજનવાળા હોવા છતાં અવ્યક્ત સ્પર્શના કારણે તેમનું યથાર્થ વજન થઈ શકતું નથી, તો પત્રી જે પદાર્થ પુદ્ગલથી સર્વથા ભિન્ન છે અને જેનો સ્પર્શ જ થઈ શકતો નથી કે જેને કોઈ પણ રીતે પકડી શકાતો નથી, તેનું વજન કેવી રીતે થઈ શકે ? તાત્પર્ય કે વજનદ્વારા આત્માની પ્રતીતિ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો એ રીત ભૂલ ભરેલી હોઈ તેમા મૂઢળતા મળવાનો સંભવ નથી.

હે રાજન્ ! ચારે બાજુથી બધું હોય અને જેમા પવન પણ પેટી શકે તેમ ન હોય, તેવી મોટી પેટીમાં પેસીને જો કોઈ જોરથી ચપ્પ વગાડે તો તેનો સ્પર્શ બહાર મળવાય છે, છતાં તે પેટી તૂટતી નથી કે દેહ કાણુ પડતું નથી તો શું એમ કહી શકાય ખરું કે તે પેટીમા ચપ્પ વાગ્યો જ નથી ? તે જ રીતે પેટીનાં દેહ દેહમાથી આત્મા ચાલ્યો ગયો હોય અને તે દેહ દેહ ગઈ ન હોય કે તેમા કાણુ પડ્યું ન હોય તેનું એમ કહી શકાય ખરું કે તેમા આત્મા હતો જ નહિ અને તે બહાર નીકળ્યો નથી ?

હે રાજન્ ! પ્રકાશના કિરણો દેહની પેટીમાં રહે-

દ્વાર કે છિદ્ર ન હોવા છતાં તેમાંથી આવ-જા કરી શકે છે વળી ધ્વનિ પણ બીજો, વૃક્ષો તથા પક્ષાડ વગેરે લોહીને લોકના એક છેડાથી બીજા છેડા મુખી પહોંચી જાય છે, તો અરૂપી આત્મા જમ્મે તેવી વસ્તુઓને વીધીને આરપાર નીકળી જાય તેમાં આશ્ચર્ય શું ?

હૈ રાજન્ ! તે એમ જણાવ્યું ‘કે પથ જૂતના મળ વાથી ખોલવા-ચાલવા-ખાવા-પીવા વગેરેની શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે અને જગતના સર્વ વ્યવહારો ચાલે છે, માટે આત્મા માનવાની જરૂર નથી,’ તે પાપ યોગ્ય નથી, કારણ કે પથજૂતના સયોગ માત્રથી જ ખોલવા-ચાલવા વગેરેનો વ્યવહાર થતો હોય તો ચત્રના પૈડાની માફક તે હાલ હાલ જ કર (કે અમોદાનની ચૂરી માફક તે ખોલ ખોલ જ કરે) પરંતુ અમુક વળતે જ ચાલવું ને અમુક રીતે જ ચાલવું, અમુક વળતે જ ખોલવું ને અમુક રીતે જ ખોલવું, અમુક કાળે જ ખાવું ને અમુક રીતે જ ખાવું તથા અમુક કાળે જ પીવું ને અમુક રીતે જ પીવું વગેરે વ્યવસ્થિત વ્યવહાર સભવે નહિ એટલે વ્યવસ્થિત વ્યવહાર માટે પથજૂતની શક્તિ ઉપરાંત સચેતન નિયંતાની જરૂર પડે છે અને તે જ આત્મા છે

હૈ રાજન્ ! આ રીતે આત્મા સિદ્ધ છે, એટલે જ તેના ઉદ્ધાર માટે, તેના કલ્યાણ માટે હું ધર્મનું આરાધન કરું છું પરમપદ પામવા માટે એના મિત્રાચ અન્ય કોઈ માર્ગ નથી, અન્ય કોઈ ઉપાય નથી, અન્ય કોઈ સાધન

નથી એ મગલમય માર્ગનું શરણ સ્વીકારીને તું મળેલા માનવભવની સાર્થકતા કર '

શ્રી કેશીગણધરના આ વચનોએ પ્રદેશી રાજના અતરમા વ્યાપેલા મિથ્યાત્વ (અજ્ઞાન)ના ગાઢ અધકારને ભેદી નાખ્યો અને સમ્યક્ત્વના માયા સૂર્યને પ્રકાશિત કર્યો. એ પ્રકાશમા તેને આત્મા દેખાયો, પાપ-પુણ્ય દેખાયા અને તેને ભોગવવાના સ્થળરૂપ સ્વર્ગ અને નરક પણ દેખાયા પડી તેણે વિનયથી હાથ જોડીને કહ્યું 'હે ભગવત ! માત્રિકના મત્રથી જેમ પિશાચ ચાલ્યો જાય છે, તેમ આપના ઉપદેશથી મારા હૃદયમા રહેલો મોહ-પિશાચ ચાલ્યો ગયો છે હે મહર્ષિ ! સૂર્યનો ઉદય થતા જેમ અધકાર ચાલ્યો જાય છે, તેમ આપની દેશનાથી મારા અતરમા વ્યાપેલું અજ્ઞાન ચાલ્યું ગયું છે હે કૃપાનિધાન ! આપના વચનો સાંભળીને મારી ખાતરી ઘટી છે કે આ જગતમા જિનેશ્વર ભગવતોએ કહેલો ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે, તેથી હું તેનો સ્વીકાર કરવાને ઇચ્છુ છું' અને પ્રદેશી રાજાએ સમ્યક્ત્વમૂલક આવકનો ધર્મ શરૂ કર્યો તથા તેનું વિવિધવર્તક આરાધન કરીને તે મૃત્યુબાદ સૂર્યાલ નામે દેવ થયો '

૫-કેટલાક ભૂતભરેલા મતબો

કેટલાક આત્માનું અસ્તિત્વ સ્વીકારે છે, પણ તેના વિષે એવા મતબો ધરાવે છે કે જેના હીષે મુક્તિ કે

પરમપદની પ્રાપ્તિ માટે ઉત્પાદ પ્રકટી શકે નહિ, એટલે અહીં તેનું નિરમન કરવું યોગ્ય માન્ય છે

એક મત એમ માને છે કે ‘યત્ સત્ તત્ ક્ષણિકમ્’ જે સત્ છે, તે ક્ષણિક છે, અને આત્મા સત્ છે, એટલે તે પણ ક્ષણિક છે એની સાબીતીમા તે જણાવે છે કે ‘આત્મા ક્ષણે ક્ષણે જુદા જ્ઞાનરૂપે જણાય છે જો તે ક્ષણિક ન હોય તો આવું કેમ બને ?’ પરંતુ આ માન્યતા જમ પૂર્ણ છે પ્રથમ તો તેણે સત્ની જે વ્યાખ્યા કરી છે, તે જ ઠીક નથી સત્ માત્ર ક્ષણિક નથી, પણ ઉત્પાદ, વ્યય અને ધ્રોવ્યથી સુક્ત છે, એટલે કે તેમા ઉત્પત્તિ, વિનાશ અને ધ્રુવપણુ એ ત્રણે સ્થિતિ જોવામા આવે છે દાખલા તરીકે સોનાની વોટીઓ ભાગાવીને કંઈએ કુડલ કરાવ્યા તો એમા કુડલરૂપ પર્યાયની ઉત્પત્તિ થઈ, વોટીરૂપ પર્યાયનો વિનાશ થયો અને તેમાં જે સોનું હતું તે ધ્રુવ એટલે કાયમ રહ્યું એ કુડલ ભાગીને કકણરૂપ પર્યાયની ઉત્પત્તિ થાય, કુડલરૂપ પર્યાયનો વિનાશ થાય અને તેમા દ્રવ્ય રૂપ સોનું કાયમ રહે તે જ રીતે આત્મા ક્ષણે ક્ષણે જુદા જ્ઞાનપર્યાયવાળો બદલે જણાય પણ તેનું જે ચેતનમય મૂળ સ્વરૂપ છે, એ કાયમ રહે છે, માટે તે એકાંતે ક્ષણિક નથી

જો આત્માને ક્ષણિક માનીએ તો દોષ કરે એક આત્મા અને તેનું ક્ષણ ભોગવે બીજો આત્મા, એવી સ્થિતિ ઉત્પન્ન થાય વળી વર્તમાન ઢાલે આત્માને સુખદુઃખનું જે સંવેદન થાય છે, તે શેના લીધે થાય છે ? તેનો સ્પષ્ટ

ખુલાસો થઈ શકે નહિ જો કર્મ કર્યા વગર જ સુખ-દુખનું સંવેદન થતું હોય તો કાર્ય-કારણનો સર્વામાન્ય સિદ્ધાંત તૂટે અને કર્મ કર્યાથી આ પરિણામ આવે છે, એમ માનવામાં આવે તો કર્મ કરતી વખતે આ જ આત્મા હાજર હતો એમ માનવું પડે વળી આત્મા ક્ષણિક હોય તો ભવચક્ર કે ભવપરપગ કેની ? એ પ્રશ્ન પણ ઉપસ્થિત થાય, એટલે કે તેને ભવપરપરા ઘટી શકે નહિ ત્યાં ભવપરપરાની ભીતિ ન હોય ત્યાં મુક્તિ કે પરમપદ પામવાનો પ્રયાસ શા માટે કરવો ? એ પ્રશ્ન પણ અવશ્ય પડે થાય, એટલે તેને માટે પુરુષાર્થ કરવાનો ઉત્સાહ પ્રકટે નહિ તેથી આત્માને નિત્ય માનવો, એ જ યુક્તિમગત છે

એક મત એવો છે કે જે આત્માને નિત્ય માને છે, પણ તેને કર્મનો કર્તા માનતો નથી આનું કારણ દર્શાવતા તે એમ કહે છે કે ‘આત્મા તો અમગ છે, તેને કર્મ સ્પર્શી શકે નહિ અહીં એવો પ્રશ્ન થાય થાય કે ‘જો આત્મા અમગ છે, તો આ બધી પ્રવૃત્તિ કોણ કરે છે ? તેને સુખ-દુખનો અનુભવ શાથી થાય છે ? અને તે સ્વર્ગ કે નરકમાં કેમ જાય છે ?’ એના ઉત્તરમાં તે જણાવે છે કે-

ईश्वरप्रेरितो गच्छेत् स्वर्गं वा श्रेष्ठमेव वा ।

अज्ञो जन्तुरनीशोऽयमात्मन मुग्धदुःखया ॥

‘ઈશ્વરની પ્રેરણાથી જીવ-આત્મા સ્વર્ગમાં અથવા નરકમાં જાય છે જીવ પોતે તો મૂઢાન હોવાથી પોતાના સુખ-દુખ સર્જવામાં સમર્થ નથી

આ માન્યતા આધ્યાત્મિક વિકાસ માટે કેવી ખતરનાક છે, તે આપણે કમથ જોઈએ

પ્રથમ તો તે આત્માને જેવો અસગ માને છે, તેવો એ અસગ નથી એ સ્વભાવે અસગ છે અને પરભાવે મગવાળો છે જો તે માત્ર અસગ જ હોત તો તેને આત્મ-પ્રતીતિ પહેલેથી જ થતી હોત, પણ તેમ થતું નથી એને તો અનેક પ્રકારની શકાઓ અને તર્કવિર્તક થયા કરે છે, એટલે તે પરભાવે સગવાળો સાબીત થાય છે વળી ઈશ્વરને કર્મનો પ્રેરક માનવો એ પણ યોગ્ય નથી, કારણકે જે ઈશ્વર સ્વભાવે શુદ્ધ છે, તે અશુદ્ધ એવા કર્મના પ્રેરક કેમ હોઈ શકે ? વળી સુખ અને દુઃખ ઈશ્વરની પ્રેરણાથી જ પ્રાપ્ત થતા હોય તો સર્વને નિતાન્ત સુખ શા માટે નહિ ? કોઈને દુઃખ આપવાનું પ્રયોજન શું ? અહીં જો એમ કહેવામા આવે કે એ તો ઈશ્વરની મરજીની વાત છે, તો ઈશ્વર અન્યાયી, તરગી કે ગાડા જ કરે કે જે કોઈ ખતના કારણ વિના સુખ-દુઃખની પ્રેરણા કરી ગદ્દા છે અને જો એમ કહેવામા આવે કે તે પ્રાણીઓને અમુક કારણમગ સુખની પ્રેરણા કરે છે અને અમુક કારણસર દુઃખની પ્રેરણા કરે છે, તો એ અમુક કારણ શું ? એ જાણવાની જરૂર રહે છે એ કારણને જો કર્મ કહેવામા આવે-કહેવું જ પડે-તો ઈશ્વર પણ બધા પ્રાણીઓને તેમના કર્મ અનુસાર સુખ-દુઃખની પ્રેરણા કરે છે એમ માનવું પડે, એટલે આત્મા જ કર્મનો કર્તા કરે આથી આત્માને જ પુણ્યપાપનો આશ ખોટા કર્મનો કર્તા માનવો ઉચિત છે

અહીં અમને ઘોડા વર્ગ પહેલા મધ્ય ભારતના એક ગામમા બનેલો કિસ્સો યાદ આવે છે એક માણસે રાતો રાત પોતાના સર્વ કુટુંબીજનોના ખૂન કરી નાખ્યા પોત્રીને તેની ધરપકડ કરી અને ન્યાયમૂર્તિ મમલ રજૂ કર્યો એ વખતે પેલા માણસે કહ્યું કે 'આ કાર્ય મેં કયું નથી, પણ હશ્વિરે માગી પાને કરાવ્યું છે તેણે મને એવી પ્રેરણા કરી કે તાગ કુટુંબની સર્વ વ્યક્તિઓ દુષ્ટ છે, માટે તેનો સહાર કરી નાખ દુષ્ટનો સહાર કરવો એ સત્પુરુષનું કર્તવ્ય છે અને મેં આ કુટુંબીજનોનો સહાર કર્યો છે' ન્યાય મૂર્તિએ આ બચાવ માનવાની ના પાડી અને કહેલા ખૂનો માટે તેને જ ગુનેગાર ઠરાવી જન્મભરની જેલ ફરમાવી એટલે આપણે સારા ખોટા ને કર્મો કરીએ તેની જવાબ દારી આપણી જ છે, તેને હશ્વિરને માથે નાખવી એ તક અને બુદ્ધિનુ અપમાન કરના બરાબર છે

એક મત એમ કહે છે કે 'આત્મા કર્મનો કર્તા નથી, પણ તેના ફળનો ભોક્તા છે આ વાત તો અ પેરી નગરીના ગડુ રાજાએ જેવો ન્યાય આપ્યો હતો, તેના જેવી યઈ

અ પેરી નગરીમા ચાર ચોર ચોરી કરવા ગયા ત્યા ખાતર પાડતા ભીત તૂટી અને તે દળાઈ મૂળ્યા એટલે ચોરની માએ ગડુ રાજાને ફરિયાદ કરી રાજાએ એ માટે ધરના માલિકને ગુનેગાર ગણ્યો કે આવું તકલાદી ઘર અણખું પણ ધરનો માલિક ચતુર હતો, તેણે રાજાને કહ્યું કે ઘર અણખાનું કામ તો કડિયાએ કયું છે, એટલે તે

અને જે કોઈ ગુનો થયો હોય તે માટે કડિયાને જવાબદાર લેખયો. નેધએ એટલે રાજાએ ધરના માલિકને છોડી મૂક્યો અને કડિયાને પકડી મગાવ્યો.

કડિયાએ કહ્યું કે 'ભૂલ ગારો કરનારની છે, મારી નથી. ને ગારો દીલો હોય તો લીત બેમી જાય એ દેખીતું છે' એટલે કડિયા છૂટી ગયો અને ગારો કરનાર પકડાયો.

ગારો કરનારે કહ્યું કે 'હું શું કરું ? પાણી રેડનાર પખાલીએ વધારે પાણી રેડી દીધું, એટલે એ વાક પખાલીનો છે' આમ ગારો કરનાર પણ છૂટી ગયો અને પખાલી પકડાયો.

પખાલીએ કહ્યું 'મહારાજ ! હું પાણી રેડતો હતો, એવામા એ રસ્તેથી એક મુલ્લા નીકળ્યો, તેની સામે હું નેઈ રહ્યો, એટલે પાણી વધારે પડી ગયું, માટે ખરો ગુને ગાર એ મુલ્લા છે' એ રીતે આકૃત આવી મુલ્લા માથે

જ્યારે મુલ્લાને પકડીને શૂળી પાસે લાવવામા આવ્યો, ત્યારે જણાયું કે શૂળી ખૂબ જાતી છે અને મુલ્લા ખૂબ પાતળો છે, એટલે તેને છોડી મૂકવામા આવ્યો અને તેની જગાએ જે કોઈ જાડો માણસ મળી આવે તેને શૂળીએ ચડાવવાનો હુકમ થયો આ રીતે પોલીસો જાડા માણસની તપાસ કરવા લાગ્યા.

આ તો હતી અધેરી નગરી, એટલે તેમા લાભ પલ્લુ ટકે શેર મળતી હતી અને ખાજ અર્થાત્ મીઠાઈ પણ ટકે શેર મળતી હતી આ હાલતમા એક બાવાજીએ રાજ મેવા

એક મત એવો છે કે નિત્ય એવો આત્મા કર્મનો કર્તા અને કર્મફલનો લોકતા હોઈ શકે પણ તે સકલ કર્મથી છૂટો થઈ મુક્તિ કે પરમપદની પ્રાપ્તિ કરી શકે નહિ, કારણ કે અનંત કાળ થયા તેનામા કર્મ કરવારૂંપી હોય રહેલો છે અને તે વર્તમાન કાળે પણ વિદ્યમાન છે, એટલે શુભ કર્મથી તે મનુષ્ય અને દેવની ગતિ પ્રાપ્ત કરી શકે પણ મહત્ત્વ કર્મરહિત થઈ શકે નહિ પરંતુ આ દલીલ છાર પર લીધણા જેવી છે

સોનું અનાદિ કાળથી માટીમા મળેલું છે, તેથી શું તેને માટીમાથી જુદું પાડી ગકાતું નથી? આત્માને કર્મનું બંધન પ્રાપ્ત થવાનું મુખ્ય કારણ રાગ છે જો તે રાગને બદલે મર્વથા ઉદાસીનતા પ્રકટે તો સકલ કર્મ અવશ્ય દૂર થાય અને મોક્ષ સંભવિત બને એ ઉદાસીનતા પ્રકટાવવી એ આત્માની પોતાની તાકાતની વાત છે એટલે આત્મા સકલ કર્મથી છૂટો થઈને મુક્તિ કે પરમપદ પામી શકે છે, એમ માનવું જ મુક્તિસંગત છે

‘ એક મત એમ કહે છે કે ‘ મુક્તિ કે પરમપદ સંભવિત છે, પણ તે પ્રાપ્ત કરવાનો કોઈ ઉપાય હાલ વિદ્યમાન નથી. જ્યાં કર્મો ઘણા અને આયુષ્ય થોડું ત્યાં શું થાય? પરંતુ આ દલીલ વસ્તુસ્થિતિનો મર્મ સમજ્યા વિનાની છે કર્મો ઘણા હોય તેથી શું થયું? આત્માની શક્તિ અનંત છે તે જો પ્રયત્ન ધોધથી વહેવા માટે તો કર્મનો કચરો ધડીકમા માફ કરી નાખે છે આ બાબતમા અનેક ઉદાહરણો આપી

શબ્દ તેમ છે, પણ અદી પ્રેષ વિનારના બધી મદા મા
દદપ્રદારીનું એક જ ઉદાહરણ રજૂ કરીએ છીએ

મદામા દદપ્રદારી

દુર્ધર નામે ગ્રાહણનો એક પુત્ર રખડુ મિત્રા ધી
મોબતમા પડી આજો દિવસ જુદાર રમવા લાગ્યો તેમા
પૈનાની વારવાર જરૂર પડતા ચોરી કરવા લાગ્યો અને
મેથાટુમરોના ઘરમા ખાતર પડી તથા દુકાનના તાગા
તોડી નાશનતા તરફાવવા લાગ્યો. આ વાતની રાજને
બહુ યત્ન તેને દુર્ધરને બૂટ દાલે નગર બહાર કાઢ્યો
નને રૂઠી નાના પગ ન મૂકવાની સૂચના આપી

માતાપિતા, ગામલોકો તથા ગામથી અપમાનિત
થયેલો દુર્ધર હોય તથા વૈરથી ધમધમનો એક અટ્ટીમાં
જઈ પહેલ્યો ત્યાં ચોરોએ પકડી તેને પોતાના રાજ
નમદ રજૂ કર્યો એ રાજ માલુનોનો પરીક્ષક રો, જેલે
તેને ઉપયોગી બન્યો પોતા ધી ટોળીમ સામેવ કર્યો દવે
દુર્ધર મોટી મોટી ચોરીઓ કરવા લાગ્યો, વાન ખાતરવા
લાગ્યો અને ખાટો પાડવામા કુશળ થયો તેનો પ્રદાર કરી
પણ ખલો જતો નહિ, જેલે તે દદપ્રદારીના નામથી
પ્રસિદ્ધ થયો અનુક્રમે તે ગામનો વારમદાર બ ધી ચોરોનો
રાજ થયો.

એકવાર પુણ્ય ધનમાલ મેળવવાના ઇસિદાથી આ
દદપ્રદારીએ કુશસ્થગ નગર પર ધાડ પાડી આ નગર

સૈનિકાથી સારી રીતે રક્ષાયેલું રહેતું, પણ દંડપ્રહારીની સાથે ચોરો ઘણા હતા અને તે જાન પર આવીને લઠનારા હતા, એટલે તેમણે સૈનિકાને જોતજોતામાં હઠાવી દીધા અને આખા નગરમાં એકામ લૂટ ચલાવી તે વખતે એક ચોર બ્રાહ્મણના ઘરમાં પેઠા, પણ ત્યાં લૂટવા જેવું કંઈ ન હતું આ વખતે તેણે યજ્ઞમાનોને યાચીને પોતાના છોકરાઓ માટે દીર બનાવી હતી અને તેને એક વાસણમાં ઠારી હતી અન્ય વસ્તુના અભાવે આ દીરનું લોજન પણ ઉત્તમ છે, એમ માની ચોરે એ વાસણ ઉઠાવ્યું ને છોકરાઓ ટળવળવા લાગ્યા આ જોઈ બ્રાહ્મણને ઘણું લાગી આવ્યું, એટલે તેણે લોગળ લઈ ચોરનો સામનો કર્યો. એવામાં દંડપ્રહારી ત્યાં આવી પહોંચ્યો તેણે પોતાના માણસ પર હુમલો થતો જોઈ તરવાર ખેંચી અને તેના એકજ ઝાટકે બ્રાહ્મણનું શિર ઉડાવી દીધું.

આ બનાવથી બ્રાહ્મણની સ્ત્રી કંપી ઉઠી ને છોકરાઓ ચીસો પાડવા લાગ્યા તેજ રીતે આગણામાં બાધેલી ગાયથી આ મહન થયું નહિ, એટલે તે ઉફરાઈ આવી અને બધન તોડી દંડપ્રહારીની મામે થઈ દંડપ્રહારીના દિલમાં દયા ન હતી વળી તે અકગ સાહસિક હતો, એટલે કંઈ પણ વધુ વિચાર કર્યા વિના તેણે ગાય પર તરવાર ચલાવી અને તેનું મસ્તક પણ ધડથી જુદું કર્યું.

આ રીતે પોતાના પતિ તથા ગરીબડી ગાયની હત્યા જોઈને બ્રાહ્મણની પત્ની ખૂબ ઉશ્કેરાઈ ગઈ અને તે ગાળો

દેવી દહમકારીને મારવા દોડી પણ એ તો સુખ-
જમનો અવતાર હતો, એટલે તેના પેટમાં વચ્ચાં દુદ્ધ રી
લીધી અને તે લગલો ઘઈને નીચે પડી જા દહમકારી
ગર્ભવતી હતી, એટલે તેના ગર્ભની પણ હવે ધર્મ અને
તેનો લોભો બહાર નીકળી આવ્યો.

આ રીતે ક્રોધ, નિર્દયતા અને ગ્રાહણ-
ધર્મ દહમકારીએ પ્રસાદન્યા, ગોહન્યા, ઔષ્ણ્ય અને
ભાગદત્યા એ ચાર મહા હત્યાઓ કરી પણ છેલ્લો દુષ્ટ
તેનું હૈયું હથમચાવી નાખ્યું તે નિયમ કમ્પ્યુટર કે
'અહો મે આ શું કર્યું ? એક માથે ચાર દુષ્ટ અને તે
પણ મોટામાં મોટી ! ખરેખર ! મારી દુષ્ટને સુખમૂર્તિ

આવા આવા નિચારો કરતો 'દહમકારી' રૂપના
સાથીઓ માથે કુચસ્થળ ઊડી નથો, જુદું જુદું નેત્ર
દૃશ્ય તેની દૃષ્ટિ આગળથી ટાલુ વ-જુ સ્વપ્ન ધમ્મ
નહિ તે પોતાના દુષ્ટ કૃત્ય પિ વાવરનિદિ કમ્પ્યુ લાખ્યો
અને તેની આખમાથી આસુ ટપવા દુષ્ટ

એમ કરતા તે વનપ્રદેશના દમ્પટ રહે, જ્યાં એક
સુનિરાજ તેના જોવામાં આવ્યા, એવંતે દોડીને એમના
પગ પકડી લીધા અને તેને પેટ-પટ્ટ વટે બીજાની
લીધા સુનિરાજે તેને ખૂબ ચમત્કાર્ય, એટલે દહ-
મકારીએ બનેલો બતાવ કહી વચ્ચે અને પેટ-
એ લોગ પાપમાથી ઉગારવાની નિનિ હશે

સુનિરાજે કહ્યું 'દેવ પ્રેમ અવરથી

કરવો એ પવિત્રતાનો પ્રારભ છે અને ફરી એ પાપો ન કરવાનો દૃઢ સંકલ્પ કરવો એ પવિત્રતાના પથ પરનું પ્રયાણ છે, માટે તું હવેથી પાપ ન કરવાનો દૃઢ સંકલ્પ કર.' પછી તેને પ્રાણુતિપાતવિરમણાદિ પાત્ર પ્રકારના મહાવ્રતો વાળુ શીલ બતાવ્યું અને તેનું પાલન કરવાનો ઉપદેશ આપ્યો, એટલે દૃઢપ્રહારીએ પાત્ર મહાવ્રત ધાવ્યું કરી સાધુજીવનનો સ્વીકાર કર્યો અને એવો અભિમુખ 'ધારણ કર્યો કે 'જ્યાં સુધી આ ચાર હન્યાઓ યાદ આવે ત્યાં સુધી આહારપાણી લેવા નહિ.' કેવી બીજમ પ્રતિજ્ઞા તેઓ અત્યાર સુધી પાપકર્મ કરવામાં જે શૂરવીરતા બતાવી રહ્યા હતા, તેવીજ શૂરવીરતા તેમણે અતરનાં શત્રુઓ સાથે યુદ્ધ ખેલવામાં બતાવવા માંડી અને 'કર્મ્મે સૂરા ધર્મ્મે સૂરા' એ મુક્તિને ગરિતાઈ કરી તેઓ આ ઉચ્ચ અભિમુખને ધારણ કરીને કુશસ્થલ નગરના દરવાજે આવ્યા અને ત્યાં કાર્યોત્સર્ગ કરીને ઊભા રહ્યા.

આ જોઈ લોકો અનેક પ્રકારના મેણા-ટોણા મારવા લાગ્યા અને તેમનો ઉપહાસ કરવાપૂર્વક ઇંટ, ઢેખાળા તથા પથ્થર તેમના પર ફેંકવા લાગ્યા પરંતુ તેઓ ધ્યાનથી જરાયે ડગ્યા નહિ એમ કરતા જ્યારે એ ઇંટ વગેરેનો ઢગલો તેમની નાસિકા સુધી પહોંચ્યો, ત્યારે કાર્યોત્સર્ગ પાગે નગરના બીજા દરવાજે ગયા અને ત્યાં કાર્યોત્સર્ગ કરી ધ્યાનમાં મગ્ન થયા ત્યાં પશુ તેમની આવી જ હાલત થઈ, આમ છ માસ સુધી નગરના બુઢા બુઢા દરવાજે

લેખા રહી ધોર તપશ્ચર્યા કરતા સધળા કર્મો ખપી જયા
અને તેમને લોકલોકપ્રકાશક અદ્વિતીય અનુપમ દેવસ
જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું ત્યારે લોકો સમજ્યા કે દદમહારી હવે
સાચા સત છે અને તેમની પાદરેણુ આપણા જીવનને
પવિત્ર કરી શકે એમ છે, એટલે તેઓ એમની પાદરેણુ
માટે પડાપડી કરવા લાગ્યા.

જેઓ દેવજ્ઞાન પામે છે, તેઓ શરીર છેલ્લા
પછી અવશ્ય મુક્તિ યાને પરમપદ પામે છે, એટલે દદ
મહારી કાળધર્મ પામી પરમપદે આરૂઢ થયા અને ચિદ
બુદ્ધ-નિરંજન બની અનંત સુખસાગરમાં લીન થયા.

તાત્પર્ય કે કર્મો ગમે તેવા કદિન અને ત્રિપુકટોચ
હોય તો પૈણ આત્મબળથી તેનો સંપૂર્ણ નાશ કરી
શકાય છે, તેથી મુક્તિ કે પરમપદનો ઉપાય વિજમાન
છે, એમ માનવું જ યોગ્ય છે.

આ ઉપાય, માર્ગ કે સાધનનેજ દાની પુરુષોએ
ધર્મની સજા આપી છે સૂરિપુરંદર શ્રીમદ્ હરિભદ્રસૂરિએ
ધર્મજિન્દગીના પ્રારભમાં ધર્મનું મહત્ત્વ દર્શાવતા કહ્યું છે
કે 'ધર્મ વ્યાપવર્ગસ્ય પારમ્પર્ય સાચક-ધર્મ' એજ પર
શક્તિ મોક્ષનો સાધક છે, અને તેથી જ ગૌતમ મહર્ષિએ
ઉપદેશ છે કે—

સ્વધુણ માણસત્ત્વ કદચિ જદ્દુન્નદં મયમમુદ ।
સમ્મ નિરજિયત્ત્વ ક્કસલે દિ સ્વદિ ધમ્મમિ ।

‘લવસમુદ્રમાં ઠેાઠ પણ રીતે અતિ ફલેશ એવું મનુષ્યપણ પામીને ડાહ્યા માણ્યોએ તેને હમેશા ધર્મમાર્ગે ને રિયે સારી રીતે જોડવું’

આ મતસમીક્ષાનો સાર એ છે કે—

અત્યિ જિઓ તહ નિચ્ચા, કત્તા માત્તા ચ પુન પાવાળ ।

અત્યિ વુચ નિચ્ચાળ, તદુવાઓ અત્યિ છ્વાળે ॥

(૧) આત્મા અવશ્ય છે, (૨) તે નિત્ય છે, (૩) તે પુણ્યપાપનો એટલે શુભાશુભ કર્મનો કર્તા છે, (૪) તે પુણ્યપાપના એટલે શુભાશુભ કર્મના ફળનો ભોક્તા છે, (૫) તે સકલ કર્મથી છૂટો થઇને નિર્વાણ એટલે મુક્તિ કે પરમપદ પામી શકે છે અને (૬) તેવું પદ પામવાનો ઉપાય પણ અવશ્ય વિદ્યમાન છે અધ્યાત્મવાદ કે મોક્ષ વાદની ઇમારતને ટકાવનારા આ જ છ સિદ્ધાંતો છે, એ પાંડકોએ ભૂલવાનું નથી

૬-સાધનવિચાર

જેના વડે સાધ્યની સિદ્ધિ થાય તેને સાધન કહેવાય છે આ સાધન જેટલું સુઠર, જેટલું સારુ, જેટલું ઉત્તમ તેટલી કાર્યસિદ્ધિ વધારે ઝડપી અને ખાતરીવાળી બને છે, એટલે સાધન ઉત્તમ હોય એ જરૂરી છે

‘અહીં ‘ક્રિયાસિદ્ધિ : સત્યે વસતિ મહતા નોપકરણે-ક્રિયાસિદ્ધિનો આધાર પુરુષાર્થ’ પર છે, નહિ કે સાધનો ઉપર’ એ ચક્રિત અમારી સામે ધરવામા આવે છે અને તેનો ખુલાસો માગવામા આવે છે, એટલે અમે જણાવીએ

છીએ કે 'આ પકિત પુરુષાર્થની પ્રતિષ્ઠા કરનારી છે, પણ સાધનનો નિષેધ કરનારી નથી.'

જેના વડે સાધ્યની સિદ્ધિ થાય તે સાધન કહેવાય છે, એટલે પુરુષાર્થ પણ એક પ્રકારનું સાધન જ થયું. 'તો પછી જોઈએ એ સખ્તો આ માટે લખાયા?' તેનો ખુલાસો એ છે કે 'સત્ત્વ અથવા પુરુષાર્થ એ આત્મિક સાધન છે અને ઉપકરણ એ બાહ્ય સાધન છે આ બાહ્ય સાધનો ઓછાં હોય-ગ્રાસ્ય હોય તો પણ મહાપુરુષો પોતાના પુરુષાર્થના જોરે કાર્ય સિદ્ધિ કરી શકે છે, એમ સમય કથનનું તાત્પર્ય' છે, એટલે આ પકિત સાધનનો નિષેધ કરનારી નથી.'

અમને પોતાને આ પદ્ધિ ખૂબ પસંદ છે, એટલે જ અમે તેનો સુચક કરનારા ત્રણ શ્લોકોનો ઉપયોગ ધર્મ શ્રોધ મયમાળાના 'સદ્ગુણતાની ગીટી' નામના પુસ્તકમાં તેમજ 'દક્ષિણમા દિવ્ય પ્રકાશ' નામના બહુટ વિહાર મયમાં કર્યો છે.

કેટલાક કહે છે કે 'સાધન ગમે તેવું હોય તેથી શું? એ વાપરનાર કુશળ હોય તો તેનાથી પણ કાર્ય સિદ્ધ થઈ છે, એક લાકડીના સામાન્ય હાથથી પણ ભરવાડો વગેરે નાથવડ્ જેવા હિંસક પશુઓને હાકી કાઢે છે અથવા લાકડાનું એક નાતું પાટિયું મળી આવતા પીર પુરુષો આખો દરિયો તરી બન્ય છે'

પરંતુ આ દષ્ટાંતો આપવાદિક છે, એટલે તેનો સર્વ સામાન્ય સિદ્ધાંત તરીકે સ્વીકાર થઈ શકે નહિ. જે

લાકડીના દડુકામાત્રથી જ કામ થતું હોત તો કઢિયાળી ડાગો, તીર-કામઠા અને બહુકોનો ઉપયોગ થાત શા માટે ? અથવા પાટિયાથી જ માગર તરાતો હોત તો વહાણો, સ્ટીમરો અને સળમરીનો ગોધાન ગા માટે ? તાત્પર્ય કે ઉક્ત સાધનો અપૂર્ણ જણાયા, એટલે આ સાધનો અસ્તિત્વમાં આવ્યા અને તે મારી રીતે કામ આપવા લાગ્યા, એટલે જ તેનો વપરાશ વધ્યો.

મનુષ્યો એક પછી એક યત્રો શોધ્યે જાય છે, તેનું કારણ પણ એ જ છે કે મારા ઉત્તમ સાધનો મેળવવા.

માણસ ગમે તેટલો કુશળ હોય તો પણ સારા સાધનો વિના કાર્યની સિદ્ધિ કરી શકતો નથી એક વીર પુરુષને લાકડાની તરવાર આપી રણમેદાનમાં મોકલીએ તો સુદ્ધમાં એ વિજયી થઈ શકે ખરો ? અથવા એક કુશળ લઢિયાને બૂઠી કલમ, પાણી જેવી સ્થાહી કે તદ્દન ખરબચડા કાગળ આપીને લખવા બેસાડીએ તો સુદર લેખન થાય ખરું ? ત્યાં અણીદાર કલમની, ઘટ સ્થાહીની તથા સુવાળા સરખા કાગળની જરૂર અવશ્ય ગ્હે છે.

જો બ્યવહારનાં ક્ષેત્રમાં સાધનની ઉત્તમતા આવી ઉપયોગી નીવડે છે, તો આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રમાં કે પરમપદની સાધનામાં તે અતિ ઉપયોગી નીવડે એમાં નવાઈ શું ? જેમણે સાધનની ઉત્તમતાનો વિવેક ન કર્યો તે વામાં ચાર સુધી પહોંચી ગયા અને મદ્ય, માસ, મત્સ્યમ દ્રક્ષણ, સુદ્રા તથા મૈથુનથી મુક્તિ મળે છે, એવું પ્રતિપાદન કરવા લાગ્યા, જ્યારે વાસ્તવમાં એ બધા સાધનો ઘોર

નરકમા લઈ જનારા છે તેથી જ મુજ પુરુષો માધનની ઉત્તમતાને અનુપદ આપે છે

એક મહાનુભાવ કહે છે કે 'આપણે તો કાર્યસિદ્ધિનું કામ છે, એટલે તે કોઈ પણ સાધનથી થતી હોય તો એનો ઉપયોગ થા માટે ન કરવો ? નીતિકારોએ સ્પષ્ટ કહ્યું છે કે, શામ, હામ, ભેદ અને હડ એ ચાર ઉપાયોમાંથી જે કોઈ ઉપાય લાગુ થતો હોય તે ઉપાય લાગુ કરીને કાર્યસિદ્ધિ કરવી ' આ મહાનુભાવને અમે જણાવવા ઈન્જીએ છીએ કે આ નીતિ વ્યવહારિક ક્ષેત્રમાં સફળ થઈ શકે પણ આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રમાં સફળ થઈ શકે નહિ, કારણકે જ્યાં જે સાધનની જરૂર હોય ત્યાં તે સાધનનો જ ઉપયોગ કરવો જોઈએ ને કપડાને માપવું હોય તો ગજ કે વારનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ, ધાન્યને માપવું હોય તો પાણી કે માણાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ અને દૂધ કે તેલને માપવું હોય તો પળો કે પાવળાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ ને ગજ કે વારથી ધાન્યને માપવા જઈએ કે દૂધતેલને માપવા જઈએ તો પૂરી ફોજેતી યાય અથવા પાણી, માણા કે પળીપાવળાથી કાપડને માપવા જઈએ તો આપણી અકલનુ માપ નીકળે, એટલે જેવું કાર્ય તેવા જ સાધનો વાપરવા જોઈએ

વ્યાવહારિક કાર્યોમાં લાવજસ્વતનો ઉપયોગ બહોળો થાય છે, પણ મૃત્યુને નિવારવા માટે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો સફળતા મળે ખરી ? આ બાબતમાં એક રાજા-રાણીનો સવાદ અમને યાદ આવે છે .—

૭-રાજરાણીનો સવાદ

રાણી કહે છે

ખોળે ભરી છે સુખડી, પાનના બીડાં હાથ,
જળહળ જ્યોત જગમગે, ક્યમ અનુષ્ઠા કથ ?

હે સ્વામિન્ ! આપણી પાસે ખાવાને માટે વિવિધ
પ્રકારની મીઠાઈઓ તૈયાર છે, વળી આપના હાથમા કેશન
કસ્તૂરી, અબર વગેરે સુગંધી મૂલ્યવાન પદાર્થોથી બના
વેલા પાનના બીડા મૂખમા મૂકવા માટે તૈયાર છે, તેમ
થારે બાબુ અપૂર્વ રિદ્ધિસિદ્ધિનો જગમગાટ થઈ રહ્યો
છે, છતાં તમે ઉદાસીન કેમ છો ?

ઉત્તરમા રાજા કહે છે

સદેગો લઈ આનિયો, મૃત્યુદૂત આ વાર,
દુરમન આની પહોચરો, જુ પડરો જમદાર.

હે રાણી ! તમે કહી એ બધી વાત ઠીક છે, પણ
આ મીઠાઈમા, આ પાનના બીડામા ને આ રિદ્ધિસિદ્ધિમા
અમને રસ કયાથી આવે ? કારણ કે મૃત્યુનો હાથ સદેયો
લઈને આવ્યો છે, એટલે થોડી વારમા જીવનનો દુરમન
-કાલ અહીં આવી પહોચશે અને અમારે જમદાર થવું
પડશે એ નિશ્ચિત છે રાજાના મન્ત્રક, પર શ્વેત વાળ
હોગેવો છે, એને અનુલક્ષીને તે આ પ્રમાણે કહી રહ્યો છે

આ સામળીને રાણી અભિમાનથી કહે છે

રૂઈશ જમને લાયડી, કરીશ લાખ પસાય,
આપીશ કરનીમુદિકા, (મારા) પિયુને કોણુ લઈજાય ?

છે, તેમા કોઈ વિવાદ નથી આ કારણે જ તેને ઉત્કૃષ્ટ મગલ કહેવામા આગ્યુ છે જેમ કે—

ધમ્મો મગલમુક્કિટ્ટ અહિંસા સજમો તવો ।

દેવા વિ ત નમસંતિ જન્મ ધમ્મે સયા મણા ॥

‘અહિંસા, સયમ અને તપ કેવી ધર્મ ઉત્કૃષ્ટ મગલ છે જેનુ મન હમેશા આવા ધર્મમા વસ્યુ છે, તેને દેવો પણ નમસ્કાર કરે છે’

૯—જે સાધન

૯

જ્ઞાન અને ક્રિયા એ પરમપદની પ્રાપ્તિના જે સાધનો છે કેટલાક કહે છે કે માત્ર જ્ઞાનથી જ મુક્તિ મળે છે, તેમા ક્રિયાકાંડની કોઈ આવશ્યકતા નથી અને તેથી ‘જ એવા શબ્દો ઉચ્ચારે છે કે — ‘જ્ઞાનાન્મોક્ષસ્તતોઽનન્તસુખ પ્રાપ્તિર્ન સશય । જ્ઞાનથી મોક્ષ મળે છે અને તેથી અનંત સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેમા સશય નથી’

કેટલાક કહે છે કે ‘કેારા જ્ઞાનથી શુ થાય ? તે માટે તો ખરી જરૂર ક્રિયાયાંડની જ છે અને તેથી’ તેઓ એવા શબ્દો ઉચ્ચારે છે કે—

અધીત્ય શાસ્ત્રાણિ મયન્તિ મૂર્ક્ષા

યસ્તુ ક્રિયાવાન્ પુરુષ સ વિદ્વાન્ ।

સચિન્ત્યતામૌપધમાતુરાણા

ન જ્ઞાનમાત્રેણ કરોત્યરોગમ્ ॥

‘મનુષ્યો વિવિધ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવા છતાં મૂખ રહે છે, તેથી જે પુસ્તક ક્રિયાવાન છે, તેજ સાચો જિદ્દાન છે. ઔષધનું આરી રીતે ચિતન કરનાર રોગીને માત્ર તે જ્ઞાન વડે નીરોગી અવસ્થા પ્રાપ્ત થતી નથી. તાત્પર્ય કે સહેલું નમવંત્રા મૂકે છે, ક્રિયામા પરિણત કરે છે, ત્યારે શરો થાય છે.’

આ વિવેકનું સમાધાન કરવા જીન મહર્ષિઓએ ‘નાગદિરિયાદિ મોક્ષો-જ્ઞાન અને ક્રિયા વડે મોક્ષ છે’ એ સૂત્ર ઉચ્ચાર્યું છે અને તેની સાધકતા જણાવવા માટે નવ-પરુ ન્યાય રજૂ કર્યો છે તે આ પ્રમાણે —

૧-અધર્મગુ ન્યાય

એક નગરમા ભયકર આગ લાગી, એટલે ભધા લોકો પોતાનો છત્ર જાળાવવા સહીસલામત સ્થળે ચાલ્યા ગયા, પણ એક આધજો ને એક પાગજો એ નગર છોડી શક્યા નહિ. આગ તો ફૂઠકે ને જૂઠકે વધતી તેમની સર્માપ આરી રહી હતી, એટલે જો તેઓ એ સ્થાન ન છોડે તો તેમનું મૃત્યુ નિશ્ચિત હતું. આધજો સરીરે મજબૂત હતો અને સારી રીતે ચાલી શકે તેમ હતો, પણ રસ્તો સૂએ નહિ ત્યાં જાય કેવી રીતે? પાગજાની આંખો મુદ્દર હતી અને તે દૂર સુધી જોઈ શકતો હતો, પણ પગમા બિલકુલ તાકાત નહિ, એટલે ચાલે કેવી રીતે? પરંતુ આ બંને એકજ સ્થાને હતા, એટલે તેમણે સહ-કારથી કામ લેવાનો વિચાર કર્યો. પાગજો આધજાના

ખલે બેઠો અને આધળો પાગળાના ગૂચન મુજબ ચાલવા લાગ્યો. આ રીતે બંને જણા નગરની બહાર નીકળી ગયા અને પોતાનો જીવ બચાવી શક્યા. અહીં આધળો એ જ્ઞાનરહિત સમજવો અને પાગળો એ ક્રિયારહિત સમજવો. જ્ઞાન ન હોય તો રસ્તો સૂઝે નહિ અને ક્રિયા ન હોય તો રસ્તો સૂઝવા છતાં તે રસ્તે પ્રયાણ થઈ શકે નહિ, એટલે જ્ઞાન અને ક્રિયા ઉભયની જરૂર છે.

૧૧-ત્રણ સાધનો અથવા રત્નત્રયી

સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર એ પરમપદની પ્રાપ્તિના ત્રણ સાધનો છે. વાચકશ્રેષ્ઠર ઉમાસ્વાતિ મહારાજે તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્રની આદિમા 'સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ' એ સૂત્ર વડે તેનું પ્રતિપાદન કર્યું છે. આ સાધનો રત્ન જેવા ઉત્તમ હોવાથી તેને રત્નત્રયી કહેવામાં આવે છે. સમ્યગ્દર્શન એટલે સાચી દ્રષ્ટિ કે સુદ્રષ્ટિ તે માટે કહેવાયું છે કે—

ધનેન હીનોઽપિ ધની મનુષ્યો,
યસ્યાસ્તિ સમ્યક્ત્વચન પ્રધાનમ્ ।
ધન મવેદેકમવે સુસાય,
મવે મવેઽનન્તસુસી સુદૃષ્ટિ ॥

‘ધનથી રહિત હોવા છતાં તે મનુષ્ય ધનવાળો છે કે જેને શ્રેષ્ઠ સમ્યક્ત્વ એટલે સમ્યગ્દર્શન કે સુદ્રષ્ટિની પ્રાપ્તિ થઈ છે. ધન બહુ બહુ તો એક ભવમા સુખ આપી

એકે છે, ત્યારે સુદૃષ્ટિવાળો મનુષ્ય જે ઠાંઈ ભવેા ધારણ કરવા પડે, તે દરેક ભવમા અનંત સુખનેા સ્વામી થાય છે

અતુલગુણનિધાન, સર્વકલ્યાણપીઠ,
જનનઞ્ઞઠધિપાત્રં, મધ્યસત્ત્વેકચિદ્દત્તમ્ ।
દુરિવત્તલુઘાર, પુણ્યતીર્થં પ્રધાનમ્,
વિવન જિવિવિપ્ર, દરોનાખ્ય સુધામ્નુ ॥

હિ લોહો ! તમે સમ્યગ્દર્શનરૂપી અમૃતજલનુ પાન કરો, કારણ કે તે અતુલ શુભોાનુ નિધાન છે, સર્વ કલ્યાણનુ પીઠ છે, જન્મ-મરણાદિમય સસારસાગરને તરી જવા માટેનુ વહાણ છે, ભવ્ય હવેાનુ એક લક્ષણ છે, પાપરૂપી વૃક્ષને ઉડવા માટે ટુહાટો છે, પવિત્ર એવું તીર્થ છે, સર્વ રીતે શ્રેષ્ઠ છે અને મિથ્યાત્વને નિતનાશ છે'

સાચાને જોઈું માનવું અને જોડાને સાચુ માનવું, એ મિથ્યાત્વનુ મુખ્ય લક્ષણ છે તેના લીધે હવને સત્ય સમજાનુ નથી, એટલે સાચો માર્ગ જડતો નથી અને સાચો માર્ગ જડતો નથી, એટલે તેનુ અનાદિ ભવજનમણુ ચાલુ જ રહે છે તેથી લૈન મહર્ષિએએ કહ્યુ છે કે—

ન મિથ્યાત્વસમ શત્રુનં મિથ્યાત્વસમ વિપન્ન ।

ન મિથ્યાત્વસમો રોગો, ન મિથ્યાત્વસમ તમ ॥

‘મિથ્યાત્વ જેવો કોઈ શત્રુ નથી, મિથ્યાત્વ જેવુ કોઈ વિપ નથી, મિથ્યાત્વ જેવો કોઈ રોગ નથી અને મિથ્યાત્વ જેવો કોઈ અધકાર નથી’

આ મિથ્યાત્વને સમ્યગ્દર્શન વડેજ જિતી શકાય છે એ એની પરમ વિશેષતા છે એ જિતવાની ક્રિયા કેવી રીતે થાય છે ? તેનું વર્ણન પણ જૈન મહર્ષિઓએ ખૂબ સૂક્ષ્મતાથી કરેલું છે, તે આ પ્રમાણે

પ્રારભમા બધા આત્માઓ ગાઢ રાગદ્વેષવાળા હોઈ મિથ્યાત્વથી યુક્ત હોય છે તે આધ્યાત્મિક ઉન્નતિથી વિમુખ હોઈ તાત્ત્વિક મુખનો અનુભવ કરી શકતા નથી. અનાદિકાળથી સસારના પ્રવાહમાં ઘસડાતા આત્માઓ અકામનિર્ગ્જ્ઞાને લીધે એટલે કે અનેક પ્રકારના શારીરિક અને માનસિક સંવેદનો અમલજુપણે સહન કરવાને લીધે કર્મની કઈક લધુતાવાળા થાય છે, ત્યારે તેમણે યથા પ્રવૃત્તિકરણ કર્યું કહેવાય છે જે પ્રવૃત્તિ સ્વાભાવિક છે, તે યથાપ્રવૃત્તિ કહેવાય છે તેવી પ્રવૃત્તિને લીધે જે કરણ કે ક્રિયા થાય છે, તે યથાપ્રવૃત્તિ કરણ.

તે જીવો આ સ્થિતિ પ્રાપ્ત થયે જો શુભભાવ અને વીર્યનો ઉદ્ભાસ અમુક અગે વધારે તો તે વધેલા ઉદ્ભાસના બળે રાગ અને દ્વેષની નિખિડ ધ્રિયની સમીપે જાય છે અને તેનો છેદ કરવાને સમર્થ બને છે આ ક્રિયાને અપૂર્વકરણ કહેવામાં આવે છે, કારણ કે પૂર્વે આ જીવોએ આવું કરણ કે આવી ક્રિયા કોઈ વખત કરી ન હતી

પછી તે વિકાસગામી આત્માઓ દર્શનમોહ (એક જાતની કર્મપ્રકૃતિ) પર વિજય મેળવીને સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ કરે છે આ ક્રિયાને અનિવૃત્તિકરણ કહેવામાં આવે

છે, કારણ કે તેમા સમાન સમયે પ્રવેશેલા આત્માઓના ઉત્તરોત્તર અધ્યવસાયોમા નિવૃત્તિ માને દેરફારી નથી હોતી, સમાનતા હોય છે

મિથ્યાત્વમા ગતી રહેલો આત્મા જા રીતે ત્રણ કરણના યોગે સમ્યગ્દર્શનવાળો એટલે સમ્યક્ષિ માને છે અને આધ્યાત્મિક વિકાસની અભિમુખ થાય છે

અહીં એટલી સ્પષ્ટતા કરવી જરૂરી છે કે જે આત્માઓ દયાપ્રવૃત્તિકર્ણ કરીને રાગદ્વેષની દ્વિવિધિની સમીપે આવે છે, પણ તેનો કોઈ કારણ એ કારણ સમર્થ થતા નથી, તેઓનું ભવજન્ય જનનકારણ કુપી રહેલું જ રહે છે અને તેથી તેઓને અભવ્ય કહેવામાં આવે છે, જ્યારે સમ્યગ્દર્શન કે સમ્યક્ત્વ પામવાની દમિતિ આત્માના ભવજન્યનો વધારેમા વધારે સ્વરૂપ વર્તન (કાગનુ એક મોટું પ્રમાણ) બેટલા નર નાર્ય જાત આવે છે, એટલે તેમને ભવ્ય કહેવામાં આવે છે.

‘સમ્યગ્દર્શન કોને કહેવાય!’ જેનું ઉત્તરમા વાચકશેખર શ્રી ઉમાસ્વાતિ મહારાજે સમ્યક્સુત્રમ કહ્યું છે કે ‘તત્ત્વાર્થપ્રદાન સમ્યગ્દર્શનમ્’ એટલે કે ‘તત્ત્વાર્થપ્રદાન સમ્યગ્દર્શન’ આનો સ્પષ્ટ અર્થ છે કે જિનેશ્વર ભગવતોએ તત્ત્વોનું જે સ્વરૂપ બતાવ્યું છે, તે સ્વરૂપે તેની શ્રદ્ધા થાય, હાદિક પ્રમાણે આરે સમ્યગ્દર્શન કે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે.

પરિણામ સુદેવ, સુશુર અને સુધર્મની શ્રદ્ધામાં આવે છે, એટલે વ્યવહારથી સુદેવ, સુશુર અને સુધર્મની શ્રદ્ધાને સમ્યક્ત્વ કહેવામાં આવે છે આ રહ્યા તેની પ્રતીતિ કરાવ નારા શબ્દો .

घम्मास होइ मुल, सम्मत मन्वदोसपरिमुक्क ।

त पुण विशुद्धदेवाइ, सब्बसद्वृणपरिणामो ॥

‘સવ’ દોષથી વિમુક્ત એવું સમ્યક્ત્વ ધર્મનું મૂળ છે અને તે વિશુદ્ધ દેવાધિદેવ એટલે સુદેવ, સુશુર અને સુધર્મની પરમ શ્રદ્ધાઉપ છે’

જૈન ધર્મમાં સુદેવ, સુશુર અને સુધર્મની શ્રદ્ધા ઉપર આટલો બધો ભાર કેમ મૂકાયો છે, તે હવે સમજી શકાયો જૈન મહર્ષિઓ કહે છે કે—

- (૧) સમ્યક્ત્વ એ ચારિત્રરૂપી ધર્મનું મૂળ છે
- (૨) સમ્યક્ત્વ એ ધર્મનગરમાં પેસવાનું દ્વાર છે.
- (૩) સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી મહેલનો પાયો છે
- (૪) સમ્યક્ત્વ એ શુભોનો નિધિ છે
- (૫) સમ્યક્ત્વ એ શમદમનો આધાર છે અને
- (૬) સમ્યક્ત્વ એ શ્રુત-ચારિત્રરૂપી રસનું પાત્ર છે.

આ સાધન-અનિવાર્યતા તેમજ નિમ્ન પંક્તિઓમાં અરાબર દર્શાવી છે :

विना सम्यक्त्वरत्नेन, व्रतानि नितिलान्यपि ।

नश्यन्ति तत्क्षणादेव ऋते नाथाश्रया चमू ॥

આપનું જોખમ

કોઈ પણ હોય

અમે આપનું રક્ષણ કરીશું !

ભારતીય વીમાક્ષેત્રમાં અગ્રેસર ન્યૂ ઇન્ડિયા ઍરલેયરન્સ કંપની પૂર્વના દેશોમાં સર્વોચ્ચ સન્માનિત અને વિશ્વાસ ધારક છે. આ કંપની દરિયાઈ, આગ, અકસ્માત અને ચોરી વગેરે તમામ પ્રકારના જનરલ વીમાનું કામ કરે છે, આપને આપવાની રકમ જરૂરી રૂકવે છે અને ઘણા વર્ષોનો અનુભવ ધરાવતી હોવાથી સરક્ષણ અને સેવાની ખાત્રી આપે છે.

આપ આપનું જનરલ ઇન્સ્યુરન્સ સંબંધી તમામ કામ નિશ્ચિતપણે ન્યૂ ઇન્ડિયા ઍરલેયરન્સ કંપનીને આપો.

ધી ન્યૂ ઇન્ડિયા ઍરલેયરન્સ કંપની લી.

મહાત્મા ગાંધી રોડ, મુંબઈ

Elegance in Velvet

Rich, smooth, feminine velvet Such luxury,
near you. Cloths in ASHOK' velvet
will bring you many pretty compliments

Selling Agents: Messrs V Chatrabhuj & Co Private Ltd
M J Market, Bombay 2.

તદ્વિમુક્ત ક્રિયાયોગ પ્રાપ્તિ રત્નપદ્મપ્રદમ્ ।

વિનાતુલ્યવાતેન કૃષિકર્મ યથા ભવેત્ ॥

‘સમ્યક્ત્વ વિના બધા મતો સેનાપતિ વિનાની સેનાની જેમ તરત જ નાશ પામે છે અનુકૂળ પવન વિના જેમ ખેતી ફલદાયક થતી નથી, તેમ સમ્યક્ત્વ વિના બધી ક્રિયાઓ પ્રાપ્તિ અસ્પષ્ટ ફલ આપનારી થાય છે’

અનેક મત્રગર્ભિત શ્રી ઉવસગ્ગહરસ્તોત્રમા શ્રી જદ્રભાદુસ્વામીએ કહ્યું છે કે-

તુદ સમ્મત્તે લક્ષ્મી, ચિંતામણિ-કળ્યાણવડ્મદિપ્તિ ।

પાષતિ અવિગ્ધેણ, જીવા અચરામર ઠાણ ॥

‘હિ ભગવન્ ! ચિંતામણિરત્ન અને કટપવૃક્ષથી પણ અધિક એવું તમારું સમ્યક્ત્વ મળવાથી છોવો નિર્વિઘ્ને અજરામર સ્થાનને એટલે પરમપદને પ્રાપ્ત કરે છે’

તાત્પર્ય કે પરમપદની પ્રાપ્તિ માટે સમ્યક્દર્શન કે સમ્યક્ત્વ નિતાત આવશ્યક છે આ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ શુરના ઉપદેશ વગેરે અધિગમ કે નિમિત્તથી થાય છે, એટલે દરેક મુમુક્ષુએ સદ્ગુરુની સેવા અવશ્ય કરવી જોઈએ

શ્રદ્ધામા કેવી અપૂર્વ શક્તિ રહેલી છે ? તેનું વર્ણન અમે ધર્મબોધ શ્રદ્ધામાળાના ‘શ્રદ્ધા અને શક્તિ’ નામક પુસ્તકમાં વિસ્તારથી કર્યું છે, એટલે મુમુક્ષુઓને તેનું અવલોકન કરવાની ખાસ ભલામણ છે

જે જ્ઞાન સમ્યક્ત્વથી વાંચિત થયેલું હોય તેને સમ્યક્

ગુણાન કહેવામાં આવે છે તેનું મહત્ત્વ પ્રકાશતા જૈન મહર્ષિઓએ જણાવ્યું છે કે-

જ્ઞાનાદિદન્તિ સર્વ કૃત્યમકૃત્યજાત,
જ્ઞાનાચ્ચરિત્રમમલ ચ સમાચરન્તિ ।
જ્ઞાનાચ્ચ મન્વ્યમવિકા શિવમાપ્નુવન્તિ,
જ્ઞાન દિ મૂલમતુલ સકલત્રિયા તત્ ॥

‘જ્ઞાનથી મનુષ્યો કરવા યોગ્ય અને ન કરવા યોગ્ય વસ્તુમુદાયને જાણે છે અને નિર્મળ એવા ચારિત્રનું આચરણ કરે છે વળી જીવ્ય જીવે જ્ઞાન વડે જ શિવસુખને પામે છે, તેથી જ્ઞાન એ સકલ લક્ષ્મીનું ઉપમા સહિત મૂલ છે’

જ્ઞાન સ્યાત્કુમતાન્ધકારસ્તરિજ્ઞાન જગલ્લોચન,
જ્ઞાન નીતિતરન્વિણી ફુલગિરિજ્ઞાન કપાયાપદ્મ ।
જ્ઞાન નિર્વૃત્તિવશ્યમન્ત્રમમલ જ્ઞાન મન પાવનમ્,
જ્ઞાન સ્વર્ગગતિપ્રયાણપટહ જ્ઞાન નિદાન સિય ॥

‘જ્ઞાન એ કુમતોએ પ્રસારેલા અધકારનો નાશ કરવામાં સૂર્ય સમાન છે અને જગતનું લોચન છે, જ્ઞાન એ નીતિ રૂપી નદીને નીકળવાને માટે પર્વત મમાન છે અને ક્રોધ, માન, માયા તથા લોભરૂપી કષાયોને દૂર કરનાર છે જ્ઞાન એ સુશ્રિતને વશ કરવા માટે પવિત્ર મંત્ર છે અને મનને પાવન કરનાર છે, જ્ઞાન એ સ્વર્ગગતિમાં પ્રયાણ કરવાનો પટહ છે અને લક્ષ્મીનું કારણ છે’

રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ

[સ્પેશીઅલ નં. ૧]

સ્વસ્ત્યકૃત્

વાળ વધારવા, મગજ શાત રાખવા, યાદશક્તિ
સારી કરવા, શાત નિદ્રા માટે, શરીરને માલીસ
કરી સ્ફૂર્તિમા લાવવા માટે દરેક ક્ષતુમા દરેકને માટે
ઉપયોગી છે. કિંમત મોટી બાટલીના રૂા. ૪-૦૦,
નાની બાટલીના રૂા. ૨-૦૦

શરીર નીરોગી રાખવા માટે આકર્ષક યોગાસન
ચિત્રપટ અમારે ત્યાથી મગાવશો. કિંમત પોસ્ટેજ
સાથે રૂા. ૨-૫૦

શ્રી રામતીર્થ યોગાશ્રમ

દાદર, સેન્દ્રલ રોડે,
મુબઈ-૧૪

For Your every

ELECTRICAL Requirements

Please Contact

Ms. Raichand & Sons.

Direct Importers & Wholesalers.

57, Picket Cross Road,
BOMBAY-2

Or DIAL

Phone No 23838

Tele. PARAMITE

ALL ENQUIRIES ATTENDED PROMPTLY
AND PROPERLY

વાયાઓ વિણિવત્તી, પવત્તણા તદ્દય કુસલપવત્તમિ ।

વિણયસ્સ ચ પટિવત્તી, તિન્નિ વિ નાણે સમપ્પિત્તિ ॥

‘પાપ કાર્યોભારી નિવૃત્તિ, કુશલ પદ્ધતિ પ્રવૃત્તિ અને વિનયની પ્રાપ્તિ એ ત્રણ જ્ઞાન વડે જ થાય છે’

પ્રસિદ્ધ જિનાગમ શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રમા કહ્યું છે કે—

પદ્મ નાણ તઓ દયા, એવ ચિદ્દૃષ્ટ સર્વસર્વજ્ઞ ।

અન્નાણો કિં કાહી ? કિં વા નાહી હેયપાવગ ? ॥

‘પ્રથમ જ્ઞાન અને પછી દયા એ સર્વ સયમી પુરુષોની સ્થિતિ છે અજ્ઞાની શું કરશે ? અથવા તે શ્રેય અને પાપને કેમ બાણી શકશે ?’

તાત્પર્ય કે જીવાજીવાદિ પદાર્થોનું જ્ઞાન હોય તો જ જીવદયા પાળી શકાય છે, અન્યથા પાળી શકાતી નથી

શ્રી જિનેશ્વર દેવે ક્રિયાના અમખ્ય ભેદો કહેલા છે, તે પશુ જ્ઞાન હોય તો જ સફળ થાય છે

સમ્યક્ જ્ઞાનના પાંચ પ્રકારો માનવામાં આવ્યા છે (૧) મતિજ્ઞાન, (૨) શ્રુતજ્ઞાન, (૩) અવધિજ્ઞાન, (૪) મનપર્યવ જ્ઞાન અને (૫) કેવળજ્ઞાન પાંચ ઇન્દ્રિયો અને મન વડે થતા વસ્તુના અર્થાભિમુખ નિશ્ચિત બોધને મતિજ્ઞાન કહેવાય છે તેનું બીજું નામ આભિનિબોધિક જ્ઞાન છે શ્રુત એટલે શબ્દના નિમિત્તથી થતા મર્યાદિત જ્ઞાનને શ્રુત જ્ઞાન કહેવામાં આવે છે ઇન્દ્રિય અને મનની મદદ વિના આત્માને પ્રત્યક્ષ થનારા અમુક ક્ષેત્રવર્તી-અમુક કાલવર્તી રૂપી પદાર્થો

ચોના જ્ઞાનને અવધિજ્ઞાન કહેવામા આવે છે ઇન્દ્રિય અને મનની મદદ વિના આત્માને પ્રત્યક્ષ થનારા મનના પર્યાયો સ્વળધી થતા જ્ઞાનને મનપર્યાય કે મનપર્યાય કહેવામા આવે છે અને જે જ્ઞાન નિર્મલ, પરિપૂર્ણ, અસાધારણ અને અનત હોય તેને કેવલજ્ઞાન કહેવામા આવે છે

અહીં એટલી અપદતા કરવી ઉચિત ગણાયે કે મિથ્યાત્વીનુ મતિજ્ઞાન મતિઅજ્ઞાન કહેવાય છે, મિથ્યાત્વીનુ શ્રુતજ્ઞાન શ્રુતઅજ્ઞાન કહેવાય છે અને મિથ્યાત્વીનુ અવધિ જ્ઞાનવિભજ જ્ઞાન કહેવાય છે. મનપર્યાય જ્ઞાન કે કેવળ જ્ઞાન મિથ્યાત્વીને હોતા નથી

સમ્યક્દર્શન અને સમ્યક્જ્ઞાનથી મુક્ત જે ચારિત્ર તેને સમ્યક્ચારિત્ર કહેવામા આવે છે તે માટે જૈન મહર્ષિઓએ કહ્યું છે કે-

નાદસણિસ્સ નાણ, નાણેણ વિણા ન દુતિ ચરણગુણા ।

અગુણિસ્સ નત્થિ મોક્કલો, નત્થિ અમોક્કસ્સ નિલ્લાણ ।

‘જેને સમ્યક્ દર્શન પ્રાપ્ત થયું નથી, તેને સમ્યક્ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી, સમ્યક્ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું નથી, તેને સમ્યક્ચારિત્ર પ્રકટ થતું નથી, જેનામા સમ્યક્ચારિત્રના ગુણો પ્રકટયા નથી, તે કર્મબંધનથી મુક્ત થતો નથી, અને જે કર્મબંધનથી મુક્ત થતો નથી, તે નિર્વાણ પામતો નથી ’ એટલે કર્મબંધનથી મુક્ત થવાનું અનતર કારણ ચારિત્ર છે અને તેથી જ તેને પરમપદની પ્રાપ્તિ માટે અતિ મહત્ત્વનું સાધન માનવામા આવ્યું છે

શ્રી જૈન મ્હેન્દ્રાચાર્ય દેવદાસ

શ્રી આવકશાવિકા ક્ષેત્ર ઉત્કર્ષ મુખર્ષ સમિતિ મયાવિન

ઉદ્યોગગૃહ

સાધાર્મિકવાચસ્ય, જાતમહેનન અને મૃદુલ્યોગને ઉત્તેજન
આપી રહ્યું છે.

તેની એકવાર અવરથ મુધામન લેવા વિનંતિ છે.

ટે નં. ૭૪૮૩૬

—લોમમૃદમા ચાળના પરિશ્રમાચ અને સિન્ધુવિભાગમા ૫૫૦ થી
૬૦૦ જેટલા આર્ષ-અદેનો સામ સર્પ રહ્યા છે

—ઉપાદા વિભાગમા ૬૦૩ વનુ પૂરી ડાંગણી સ્થાપનપે જનાવરામા
આવે છે અને તે વેચાણવિભાગની દુમનખયો મળી રહે છે

—જેનાનયો એ રા નેરો સેવાની તથા માય પેર પદ્મચાનાની
વ્યવસ્થા હવામા આવી છે

—જામતા, પાપ, આદ-દુખના મહાલા, અધાણના મહાલા, મૂર્તિ,
સ બન વચેરે અનેક વનુઓ તૈયાર થાય છે

—મીનાઈ વિભાગમા અ-પ્રુઓને મનપમદ ૩૫૧ સીટી આપવામાં
આવે છે

—ઉપગત ટાઇપસાઈઝ રાઈટેન્ડ, ડારસપેન્ડન્સ, એકાઉન્ટસી તથા
પામ નામનાં વચો આવે છે

એટલે આ ઉદ્યોગમંદિર

આપની અનેકવિધ ધન્યુ વસ્તુઓની જરૂરીઆતો પૂરી પાડી શકે
તેમ છે

૧૦૬-૧૧૭, મી. પી. રેન્ડ રોડ, મલિયાન પાસે,

મુખર્ષ નં. ૪

પ. પૂ. આચાર્ય મહાનાજી શ્રી વિજયધર્મસૂરીશ્વરજી તથા
 પ. પૂ. સાહિત્યપ્રેમી મુનિરાજ શ્રી યશોવિજયજી
 મહારાજની પ્રેરણાથી તૈયાર થયેલી

ધર્મબોધ ગ્રંથમાળા

લેખક - સા. વા. શ. પ. શ્રી હીરાજીલાલ ટાકરશી માહ

આ ગ્રંથમા કુલ ૨૦ પુસ્તકો પ્રકટ થયેલા, તેમાંથી હાન
 નીચેના ૧૫ પુસ્તકો મળી શકે છે. દરેક પુસ્તક અનન્ય વાંચી શકાય
 એવું છે તથા પ્રભાવનામાં વહેંચવા લાયક છે

૧ નણુ મહાન તકો	૬ ધર્મામૃત	૧૬ મનનું મારણું
૨ સફળતાની રીતી	૭ શ્રદ્ધા અને ગમ્મિ	૧૭ પ્રાર્થના અને પૂજા
૩ સાચું અને ખોટું	૮ સાતોપાસના	૧૮ ભક્ત્યાભિવ્યક્તિ
૪ આદર્શદેવ	૯ ચાત્રિવિચાર	૧૯ જીવનચલકાર
૫ ગુરુદર્શન	૧૦ ચીત્ત અને સૌમાન્ય	૨૦ દિનચર્યા

ત્રીજા પુસ્તકની કિ. ૭૫ નયા પૈસા ખાકીના દરેકની કિ. ૬૨
 નયા પૈસા ૧૫ પુસ્તકો સાથે લેનાર માટે કિ. ૯-૫૦ ચોરસ અવગ

જૈન સંસ્કૃત સાહિત્યનો ઇતિહાસ

વે. ગ્રા. હીરાજીલાલ રસીકલાલ કાપડિયા એમ. એ

ભાગ પહેલો, ફોર્મ ૩૫, કિ. રૂ. ૬-૦૦ પા. અલગ.

આ ભાગમાં વ્યાકરણ, સાહિત્ય, ૭૬ વગેરે સારંગનિઃ સાહિત્ય
 ઉપર જૈનાચાર્યોએ સંસ્કૃત ભાષામાં લખેલા ગ્રંથોનો ઉપયોગી પરિચય
 આપ્યો છે. દરેક પુસ્તકાલયે ખાસ રાખવા લાયક છે

પ્રાપ્તિસ્થાન - શ્રી મુક્તિકમલ જૈન મોહન ગ્રંથમાળા.

૪ લાલચદ નદનાથ ચાહ, રાનપુરા, ઘીકાંઠા, વડોદરા

તથા જૈન શુક્રમેનરે

ચારિત્ર એ નશીબનો ખેલ નથી કે મહેરબાનીની ભેટ નથી, પણ પ્રમગ્ન પુરુષાર્થનું પ્રચસ્ત પરિણામ છે, એટલે દરેક મુમુક્ષુએ તેને માટે પ્રબલ પુરુષાર્થ કરવાની આવશ્યકતા છે તે માટે જૈન મહર્ષિઓએ પુરુષાર્થના બે પાંચ પગથિયા બતાવ્યા છે, તે આપણે બરાબર લક્ષમાં રાખવા જેવા છે

(૧) ઉત્થાન એટલે આગસ મરડીને ઊભા થવું, જડતા છોડીને જાગૃત થવું

(૨) કર્મ એટલે નિશ્ચયપૂર્વક કામ લાગી જવું, ઉદ્યમ કરવા મચી પડવું

(૩) બલ એટલે સ્વીકૃત કાર્યમાં કાયા, વાણી અને મનમાં બલનો બને તેટલો વિશેષ પ્રયોગ કરવો

(૪) વીર્ય એટલે સ્વીકૃત કાર્યને પાર પાડવામાં આનંદ માનવો, ઉદ્ભાગ રાખવો કે ઉમંગ ધરાવવો

(૫) પરાક્રમ એટલે અતગથો કે મુશ્કેલીઓ સામે ધૈર્યપૂર્વક ઝઝુમવું

જેઓ આ પાંચ પગથિયાનું આલબન લે છે, તે સ્વીકૃત કાર્ય ગમે તેવું કઠિન હોય, તો પણ તેની સિદ્ધિ કરે છે અને સફળતાને વરે છે

સમ્યક્દર્શન એ આત્મિક બલિરૂચિ છે, સમ્યક્જ્ઞાન એ સાચી માહિતી છે અને સમ્યક્ચારિત્ર એ સાચી દિશામાં ચલો પુરુષાર્થ છે, એટલે તેના વડે પરમપદની પ્રાપ્તિ અવશ્ય કરી શકાય, એમાં કોઈ શંકા નથી

૧૨-અનેક સાધનો

આ સિવાય બીજી રીતે પણ સાધનની ગણના થઈ શકે છે, એટલે પરમપદની પ્રાપ્તિના સાધનો અનેક છે, એમ કહેવું ખોટું નથી વાચકશેખર શ્રી ઉમાસ્વાતિ મહારાજે તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્રની સળધકારિકામા જણાવ્યું છે કે-

एकमपि जिनवचन यस्मान्निर्वाहक पद भवति ।

क्षयन्ते चानन्ता सामायिकमात्रपदसिद्धा ॥

‘એક જ જિનવચન ભવસાગરને તારનારુ થાય છે, જેથી સામાયિક પદ માત્રથી અનંત આત્માઓ સિદ્ધ થયેલા સંભળાય છે’

તાત્પર્ય કે સ્ત્રાની પુરુષોએ અધિકાર લેદથી વિવિધ સાધનોની પ્રપજ્ઞા કરેલી છે, તેમાંથી કેઈપણ સાધનને પૂરેપૂરું અનુસરવાથી મનુષ્ય પરમપદની પ્રાપ્તિ કરી શકે છે

इति शम् ।

અમારા માનવતા હૃદયના આહ્વાને

૦ મમયસરની મૂલના ૦

જુની અને જાણીતી બુદ્ધિશીલ રચાપિત ૧૦૦ વર્ષની પુરાણી પેઢી
મુબમ્, કુમરી, પાલમલીના જગમસિદ્ધ

દાતુ મનજી પદમશી સુરમાવાલા

૧ જી ૨૬ ૬

૩ ૬ મા ૬

સુરમાએ ખરીદવા પડેલા માનવતા માર્ગોનું લા રોડીએ હીએ કે
જોડીનજાર, માનપુરા, મેખમેન રૂટ, મુમજી જેઠા માર્ગ ૬ જરેરી
જાનરવા સત્તામા રોડ પલ્લુ દુકાને અમારા સુરમાએ વેચાતા મળતા
તથા નોખી રાખણો કે અમારી જુની જાણીતી દુકાન કુમરી મધ્યે
૭૮, મેમુઅલ રૂટ, પાલાગલી, મુબમ્ નં ૬ એ ઠેકાણે આવેલ છે

— નકલો સુરમાએથી સાવધાન રહેો —

— સમયસરની ચેતવણી —

- ૧ અમારી બાટલીઓની પેકિંગ 'એ.જી.' લેમન મેદે બાલુ કામગીરી રાખતા
માર્કની સીલ તથા અમાર નામ જોઈ તપાસી ખાતરી કરી લેવી
- ૨ અમારા રોડ રેન્વાસ ૬ એમન્ટ નથી ફક્ત અમારી એ.જી.
દુકાને નીચેના ઠેકાણે મળે છે
- ૩ બદાર ગામના એડરો ઉપર પૂરતું ખાત આપવામા આવે છે
- ૪ ફોન નં ૭૦૫૬૬ કરીશ તો સુરમા ઘેરબેઠા પદોચ્ચવામા આવશે
- ૫ હૃદયની મન સલાહ મેળવો

મામવારે પુરો મારે, સુરમારે સ્ત્રીઓ માટે સવારે ૧૦ થી ૧૧

— અમાર એ.જી. ઠેકાણું —

જગમસિદ્ધ દાતુ મનજી પદમશી સુરમાવાલા

૭૮, મેમુઅલ રૂટ, કુમરી પાલાગલી, મુબમ્ નં ૬